

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL DIŞI ÖĞRENMEYE İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adem ÖZTÜRK

Niğde
Ağustos, 2019

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL DIŞI ÖĞRENMEYE İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adem ÖZTÜRK

Danışman: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde
Ağustos, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
13/09/2019

Adem ÖZTÜRK

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında Adem ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

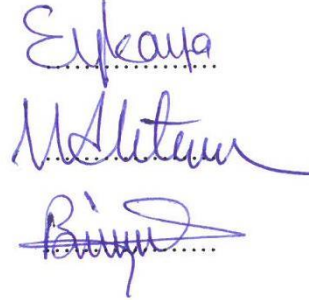
23 / 08 / 2019

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Üye : Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Bayram POLAT

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR
Enstitü Müdürü

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL DIŞI ÖĞRENMEYE İLİŞKİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

ÖZTÜRK, Adem

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Ağustos 2019, 75 sayfa

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler dersi ile okul dışı öğrenme ilişkisine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemektir. Çalışmada okul dışı öğrenmenin yapılandırmacı yaklaşım açısından önemi ve öğretimde etkililiğe katkısı irdelenmek istenmektedir. Günümüzde yaşanan son gelişmeler ve değişimler sadece sınıf içine bağlı öğrenme-öğretme değil, yaşamın her aşamasında hayat boyu öğrenmeyi gerekli kılmaktadır. Öğrencilerde öğrenme sadece davranış değişikliği nezdinde değil de öğrencinin duygu, düşünce, davranış ve becerilerinin değişip çeşitlendirilmesi beklenilmelidir. Burada da okul dışı öğrenme, dünyayı ve çevreyi anlamlandırma, yaşamda aktif rol alma, bilgiyi yapılandırma, bilgiyi yeniden üretme ve hayata ilişkin sosyal değerleri kazandırabilme çerçevesinde ele almaktadır. Tüm bu bağlam içinde sosyal bilgiler dersi ve okul dışı öğrenme ilişkisine bakıldığında, sosyal bilgiler dersi okul dışı öğrenmeyi destekler niteliklere sahip derstir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Niğde ilinde bulunan 12 ortaokulda bulunan 24 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracını 8 adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmaktadır. Görüşme formu oluşturulurken uygulamalar sonucunda başta okul dışı öğrenme kavramının kapsamı ve okul dışı öğrenmenin diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi irdelenmiştir. Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmeye ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini almak ve çalışma kapsamında öğretmenlerimizin okul dışında öğrenmenin kalıcılığını ve verimliliğini sağlamak maksadıyla, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmeye ilişkin ne tür etkinlikler yapılabileceği ve okul dışı öğrenmenin kapsamını yoklayan

sorulara yer verilmiştir. Öğrencilerin bizzat yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine katkıda bulunmak için sosyal bilgiler öğretim programı çerçevesinde 2005 yılında benimsenen yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen sorular, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye ilişkin bilgi ve beceri kapasitelerini de yoklamıştır. Açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yapılarak irdelenmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda temalar oluşturulmuş, oluşan temalar ilişkilendirilerek, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Genel olarak okul dışı öğrenme, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından da farklı yollardan dersin zenginleştirilerek işlenmesinin hedef- kazanımlara ulaşmada birincil öneme sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarıyla ilişkili olduğu, bu amaçları öğrencilere kazandırma sürecinde son derece etkili olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmanın sonucunda, okul dışı öğrenme kavramına ilişkin görüşler, okulun toplumsal hayat bağlamında toplumun tüm alanlarına etki eden, bireyin sosyalleşerek vatandaşlık bilincini süreç boyunca ele alan bir kavram olduğu yönündedir. Bununla beraber sosyal bilgiler öğretmenleri, okul dışı öğrenme ve sosyal bilgiler öğrenme ortamları konusunda bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının zenginliği ve çeşitliliğinin farkında oldukları, okul dışı öğrenmenin bireyin eksik ve sıkıcı öğrenmesinin dışında eğlenerek ve isteyerek öğrenmesi açısından verimli olduğunu belirtmişlerdir. Okul dışı öğrenmenin öğretimi çeşitlendirerek zenginleştirdiği vurgulanmıştır. Okul dışı öğrenme ve informal öğrenme arasındaki fark ve benzerliklerini saptayabildikleri, informal öğrenmelerin okul dışı öğrenme kapsamı dışında kaldığını ifade etmişlerdir. Bu öğrenmelerin gelişmiş güzel plansız-programsız olduğu oysaki okul dışı öğrenmenin belli müfredata bağlı kalınarak plan dâhilince uygulamaya yönelik yaparak yaşayarak öğrenme imkânı sunan çok bileşenli öğrenme süreci olduğu belirtilmiştir. Okul dışı öğrenmeyi diğer öğrenme türleri ve ortamlarından ayırabildikleri, sosyal bilgiler dersinin amaçlarının okul dışı öğrenmeyle ilişkili olduğu, okul dışı öğrenmenin yaparak yaşayarak ve kalıcı öğrenme sunduğuna ulaşılmış. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin kullanım alanı çok geniş olduğu saptanarak okul dışı öğrenme ortamlarından sıkça faydalanılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme, sosyal bilgiler dersinin işleniş çeşitliliğini artırır. Bugüne kadar okullardaki eğitim-öğretim faaliyetleri, kısır döngüde ele alınmış. Yenilenen öğretim programları yapılandırmacı yaklaşım kapsamında okul dışı öğrenmeyi desteklemektedir. Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürünü benimseme ve topluma uyum sağlama konusunda birinci derece önemlidir. Öğretmenler, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmenin kullanılması halinde öğretimi pek çok yönden verimli kılacağını belirtmişlerdir. Bu konuda öğretimin temel bileşenlerinden olan öğretmenler bilinçlendirilerek okul dışı öğrenmeyi etkili kılmaya yönelik seçenekler artırılmalı ve teşvik çalışmaları yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Okul Dışı Öğrenme, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmeni

ABSTRACT
MASTER THESIS

SOCIAL STUDIES TEACHER'S VIEWS ON OUTDOOR EDUCATION

ÖZTÜRK, Adem

Social Studies Education Department

Advisor: Associate Professor Elvan YALÇINKAYA

August 2019, 75 pages

The aim of this study is to examine the views of social studies teachers about the relationship between social studies and extracurricular learning. In this study, it is aimed to examine the importance of out-of-school learning in terms of constructivist approach and its contribution to teaching effectiveness. Recent developments and changes in today's life necessitate lifelong learning not only in the classroom but also in all stages of life. Learning should be expected not only to change behavior but also to change and diversify students' emotions, thoughts, behaviors and skills. At this point, out-of-school learning is addressed within the framework of understanding the world and the environment, taking an active role in life, structuring information, reproducing information and gaining social values related to life. In the context of the relationship between social studies and extracurricular learning in this context, social studies course has the characteristics that support out-of-school learning. The study group of the research consists of 24 social studies teachers in 12 secondary schools in Niğde province in the 2017-2018 academic year. Qualitative research method was used in the study. The data collection tool consists of a semi-structured interview form consisting of 8 open-ended questions. To create the interview form, the scope of the concept of out-of-school learning and the relationship between out-of-school learning and other learning styles were examined. In order to get the opinions of the social studies teachers about the out-of-school learning in the social studies course and to ensure the permanence and efficiency of our teachers' learning outside the school, the questions about what kind of activities can be done in the social studies teaching and the scope of the out-of-school learning were included. The questions supporting the constructivist approach adopted in 2005 within the framework of the social studies curriculum in order to contribute to the students' learning by doing and experiencing

themselves have also examined the knowledge and skills capacities of social studies teachers about out-of-school learning. The data obtained from the semi-structured interview form were analyzed by descriptive analysis. Themes were created in line with the answers given, the themes formed were correlated and the opinions of social studies teachers were interpreted by the researcher.

In general, out-of-school learning has been found to be of primary importance in achieving the objectives by enriching the course by social studies teachers in different ways. In addition, it is emphasized that out-of-school learning is related to the general objectives of social studies course and it is highly effective in the process of acquiring these objectives to students.

As a result of the study, the opinions about the concept of out-of-school learning are that the school is a concept that affects all areas of the society in the context of social life and that the individual socializes and considers citizenship awareness throughout the process. In addition, it was found that social studies teachers had knowledge about out-of-school learning and social studies learning environments. They stated that they are aware of the richness and diversity of out-of-school learning environments in social studies teaching, and that out-of-school learning is efficient in terms of having fun and willing learning outside of the individual's incomplete and tedious learning. It is emphasized that out-of-school learning enriches teaching by diversifying. They stated that they could identify the differences and similarities between out-of-school learning and informal learning and that informal learning was outside the scope of out-of-school learning. It is stated that these learnings are random and unplanned, whereas out-of-school learning is a multi-component learning process that provides the opportunity to learn by practicing within the plan by adhering to a certain curriculum. It has been found that they can distinguish out-of-school learning from other learning types and environments, that the objectives of the social studies course are related to out-of-school learning and that out-of-school learning offers living and permanent learning. It was emphasized that the use of out-of-school learning in social studies education is very wide and it is emphasized that out-of-school learning environments should be used frequently.

Out-of-school learning in the social studies course increases the diversity of the course. From past to present, educational activities in schools have been discussed in a vicious circle. The renewed curricula support out-of-school learning within the context of constructivist approach. In social studies, out-of-school learning is of

paramount importance in adopting and adapting to the culture of the society in which the individual lives. Teachers stated that if extracurricular learning is used in social studies, it will make teaching efficient in many ways. Teachers, who are one of the main components of teaching, should be made aware of this issue and options should be increased and incentives should be made to make effective learning out of school.

Key Words: Out of School Learning, Social Studies, Social Studies Teacher

ÖN SÖZ

Eğitim- öğretim faaliyetleri yüzyıllarca farklı bileşen ve anlayışlarla değişimlere sahne olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu süre zarfında öğrenen-öğreten ilişkisi kapsamında öğrenme-öğretme süreçlerinde de değişimler yaşanmaktadır. Son yıllarda artan bilgi yığınıyla birlikte öğrenme-öğretme süreçlerini farklı boyutlara taşınmaktadır.

Araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemek, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin önemine vurgu yaparak öğretmenlerin okul dışı öğrenmeye başvurma derecelerinin geliştirilmesi konusunda bilim dünyasını bilgilendirmektir. Ayrıca elde edilen bulgular doğrultusunda, çeşitli öneriler getirilerek sonuçlar tartışılacaktır.

Araştırmanın alana fayda sağlaması dileğiyle...

Tez çalışmamın planlamasında, araştırılmasında ve yürütülmesinde hiçbir zaman desteğini, yardımlarını, engin bilgilerini esirgemeyen, tecrübesinden yararlandığım ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA'ya içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışma sürecinde değerli bilgilerini bizlerle paylaşan, maddi manevi katkılarını esirgemeyen kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Bayram POLAT'a, Prof. Dr. Halil TOKCAN'a, Doç. Dr. Salih ÖZKAN'a, ve Öğr. Gör. Ekrem TOPRAK'a teşekkür ederim.

Her koşulda ve her durumda hayatımın her evresinde bana destek olan, güvenini benden hiç esirgemeyen değerli kardeşlerim Mevlüt ÖZTÜRK'e, Mesut ÖZTÜRK'e ve Sevgi ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında manevi desteğini esirgemeyen tüm zorlukları beraber benimle göğüsleyen Saliha Nur AKYÜREK'e teşekkür ederim.

Bugüne kadar sevgisini, şefkatini, desteğini her daim yanımda hissettiğim ve tüm eğitim hayatımda hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan her zaman yanımda olan başta annem olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Adem ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. PROBLEM CÜMLESİ	5
1.5. VARSAYIMLAR	5
1.6. SINIRLILIKLAR.....	5
1.7. TANIMLAR	5

BÖLÜM II7

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖĞRENME-ÖĞRETME	7
2.1.1. Formal Öğrenme	9
2.1.2. İnfomal Öğrenme	9
2.2. YAPILANDIRMACILIK	9
2.2.1. Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ)	10
2.2.2. Proje Temelli Öğrenme (PTÖ).....	11
2.3. OKUL DIŞI ÖĞRENME.....	12

2.3.1. Okul Dışı Öğrenme ve Yapılandırıcılık	13
2.4. SOSYAL BİLGİLER VE OKUL DIŞI ÖĞRENME.....	14
2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı.....	14
2.4.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi.....	16
2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihçesi	17
2.4.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi Yaklaşımları.....	20
2.4.4.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	21
2.4.4.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler.....	22
2.4.4.3. Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler	22
2.4.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme	23
2.4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları.....	25
2.4.5.1.1. Okul Dışı Öğrenme Olarak Yerel Tarih.....	26
2.4.5.1.2.Okul Dışı Öğrenme Olarak Sözlü Tarih	27
2.4.5.1.3.Okul Dışı Öğrenme Olarak Müze Eğitimi	29
2.4.5.1.4. Okul Dışı Öğrenme Olarak Doğa Tarihi Müzeleri	31
2.4.5.1.5. Okul Dışı Öğrenme Olarak Sanal Müzeler.....	32
2.4.5.1.6. Okul Dışı Öğrenme Olarak Tarihi Yerler	34
2.4.5.1.7. Okul Dışı Öğrenme Olarak Alan Gezileri	34
2.4.5.1.8. Okul Dışı Öğrenme Olarak Atölyeler.....	35
2.4.6. İlgili Araştırmalar	36

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	44
3.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	44
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	45
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	46

3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI	46
---	----

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. BİRİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	48
4.2. İKİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	49
4.3. ÜÇÜNCÜ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	51
4.4. DÖRDÜNCÜ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	52
4.5. BEŞİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	53
4.6. ALTINCI SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	55
4.7. YEDİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	56
4.8. SEKİZİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	57

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR	59
5.1.1. Birinci Soruya İlişkin Sonuçlar	59
5.1.2. İkinci Soruya İlişkin Sonuçlar	59
5.1.3. Üçüncü Soruya İlişkin Sonuçlar.....	60
5.1.4. Dördüncü Soruya İlişkin Sonuçlar	61
5.1.5. Beşinci Soruya İlişkin Sonuçlar	61
5.1.6. Altıncı Soruya İlişkin Sonuçlar	62
5.1.7. Yedinci Soruya İlişkin Sonuçlar	62
5.1.8. Sekizinci Soruya İlişkin Sonuçlar	62
5.2. ÖNERİLER.....	63
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	70
ÖZ GEÇMİŞ.....	75

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. İl Merkezinde Bulunan Araştırmanın Yürütüldüğü Ortaokulların Listesi...45
Tablo 2. Okul Dışı Öğrenme Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri.....48
Tablo 3. Okul Dışı Öğrenme ve İnfomal Öğrenmenin Benzerlik ve Farklılığıyla İlgili Öğretmen Görüşleri.....50
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları ve Kazanımlarının Gerçekleştirilmesi Açısından Okul Dışı Öğrenme arasındaki İlişisine Yönelik Öğretmen Görüşleri.....51
Tablo 5. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarıyla İlgili Öğretmen Görüşleri.....52
Tablo 6. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenmelerin Öğretimde Verimliliği İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....54
Tablo 7. Sosyal Bilgilerde Uygulanan Bir Okul Dışı Etkinliğin Hedeflerine Ulaşım Ulaşmadığının Saptaması İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....55
Tablo 8. Okul Dışı Öğrenmenin Öğrencinin Öğrendiklerini Gerçek Yaşama Transferi Sağlaması İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....56
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenmenin Yapılandırıcı Yaklaşım İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....57

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Araştırma İzni ve Ekleri.....	70
Ek 2. Görüşme Formu.....	73

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
ICOM	: Milletlerarası Müzeler Komitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for Social Studies
PDÖ	: Probleme Dayalı Öğrenme
PTÖ	: Proje Temelli Öğrenme
T.C.K.B	: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Öğrenme, eski çağlardan beri filozof ve bilim adamlarının farklı biçimlerde tanımladıkları ve açıklamaya çalıştıkları bir kavramdır. Günümüzde psikolog ve eğitimcilerin hemen hemen hepsi öğrenmeyi, ‘‘yaşantı ürünü, kalıcı izli davranış değişikliği’’ olarak tanımlamaktadır. Birçok bilim adamına göre öğrenme sosyal bir süreçtir kazanımın öğrenme olabilmesi için değişikliğin nispeten sürekli olması gerekir (Akıncıoğlu ve Bakır, 2008).

Öğrenmenin gerçekleşerek bireyin tüm faaliyetlerinde öğrendiklerini uygulamaya dökebilmesi içinde öğrenmenin gerçekleştiği ortamın özellikleri dikkat çekmektedir. Bu ortamlar bireyin her türlü etkinlik ve faaliyetlerine cevap verebilme kapasitesine sahip olması gerekmektedir. Tam da bu sırada öğrenme sürecinde bireyin aktif bir şekilde somut yaşantı kazanarak kendi deneyimi sonucunda oluşturduğu bilgi yelpazesine ulaşabilmesi için öğrenme ortamının özellikleri bizleri okul dışı öğrenmeye götürmektedir. Öğrenme ortamlarının alan yazında çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Öğrenme ortamı, öğrenmeye teşkil oluşturan ve etkileyen tüm bileşenlerin yer aldığı çoklu ortamlardır. Öğrenme ortamı hem öğrenen bireyi hem de öğretim etkinliklerinin yöntemine ilişkin tüm unsurların dayanağıdır denilebilir. Dolayısıyla öğrenme sürecinde yer alan ve bu sürece etki eden mekân, zaman, alt yapı, donanım ve psiko-sosyal faktörlerin etkileşimi ile oluşan ortamlar öğrenme ortamı olarak tanımlanabilir (Acat, 2005; Akt. Sever, 2015). Tanımlamalardan yola çıkacak olursak öğrenmenin gerçekleştiği ortamları sınırlandırma söz konusu değildir. Bireyde kalıcı izli ve sürekli olarak değişikliğe eden olan öğrenmenin gerçekleştiği her yer öğrenme ortamı olabilir. Burada en büyük yanılgılardan birisi öğrenmenin okulun içinde gerçekleştiğidir. İnsanın etkinlik gösterdiği tüm mekan ve ortamlar(meclis, aile, sokak, sivil toplum kuruluşları, sosyal ve siber ağlar, müzeler, tarihi yerler, dini yerler, sanal alem, sanatsal ve kültürel mekanlar...) Öğrenmenin okul içinde kısıtlanıp kısır bir döngü içinde gerçekleşmesini engellemek ve bireyde kalıcı öğrenme yaşantıları gerçekleştirmek amacıyla 2005 eğitim-öğretim yılından itibaren

yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım bireylerin bireysel öğrenme farklılıklarını göz önünde tutarak; bireyin farklı öğrenme ortamlarına imkân sağlamaktadır. Tüm eğitim programları bu anlayışla yeniden oluşturulmuştur.

Sosyal bilgiler dersini çeşitlendirip zenginleştirmek için özellikle okul dışı öğrenme yöntem teknikleri kullanılmalıdır (Meydan ve Akkuş, 2014). Tüm bu ifadelerden ve sosyal bilgiler dersinin vizyonundan yola çıkarak ve ülkemizde benimsenmiş yapılandırmacılık anlayışı çerçevesinde sosyal bilgiler dersinin öğretimi çok geniş yelpazede gerçekleştirilebilir. Yani bu ders hayatın ve toplumun içinde olması gereken ve toplum nezdinde çeşitli sorunlara çözüm getirmesi bağlamında önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler dersinin sadece teorik biçimde kuru ve ruhsuz olarak verilmesi dersin doğasına aykırıdır (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Günümüz eğitim camiasının en büyük ve en önemli yanlışlarından biri de ülke olarak yapılandırmacılık anlayışını benimsemiş olmamıza rağmen derslerimizde okul dışı etkinliklere ve projelere yer vermemiz beklenirken maalesef hala geleneksel öğrenme-öğretme anlayışını sürdürmeye çalışmamızdır. Öğrenciler ders kitaplarına ve kısıtlı hale getirilmektedir. Öğrenciler sosyal deneyimlere yabancılaşmış ve dinamik toplum hayatından kopuk bir içeriğe mahkûm olmuşlardır. Bu da istenen düzeyde demokratik değerlerin oluşması, yenilikçi teknolojilerin kullanımını ve öğrencilerin entelektüel bilgi ve becerilerinin gelişmesini engellemektedir (Foran, 2008).

Tüm bu düşünce ve görüşler çerçevesinde bireyin gelişimine ve etkili öğrenme referanslarından önemli bileşenlerden biri okul dışı öğrenmelerdir. Okul dışı öğrenme mekân olarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin sınıfın dışında yer alan ortamlarda sürdürülmesi olarak değerlendirilmektedir (Ford, 1986; Akt. Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Buradan hareketle okul dışı öğrenme ile kast edilen sürdürülen eğitim- öğretim faaliyetlerinin yaparak yaşayarak öğrenmelere yol açan bir bileşen olarak ele alınmasıdır Okul dışı öğrenmenin literatürde çeşitli tanımlamaları olsa da genel itibariyle etkili ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Okul dışı öğrenme birçok yönden informal öğrenme ve yaygın öğrenmeden ayrılmaktadır. Burada kavram yanlışlığını düzeltmek gerekir: okul dışı öğrenme okul dışında yapılan faaliyetler eğitim-öğretim programlarının kazanımlarından bağımsız değildir. Gezi, gözlem etkinlikleri ile okul dışı öğrenme sınırlandırılmaz ve gezi, gözlem okul dışı öğrenme demek değildir. Sadece okul dışı öğrenmede kullanılacak bir yöntem-tekniklerdir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Yukarıdaki açıklamalarda okul dışı

öğrenme ortamları kısaca belirtilmiş; sosyal bilgiler ve okul dışı öğrenme ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin gerek disiplinler arası ders olması gerekse okul dışı öğrenmeye ilişkin olarak çoklu öğretim bileşenleriyle zengin içeriğe sahip olması dolayısıyla bu dersin önemli bir sacayağına sahip olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri alınarak incelenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersi ile okul dışı öğrenme ilişkisine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemektir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretimini çeşitlendirerek; sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının kalıcı, etkili öğrenme ortamları olduğunun önemine dikkat çekmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1.) Okul dışı öğrenme sosyal bilgiler öğretmenleri için ne anlam ifade etmektedir?
- 2.) Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme ve informal öğrenmenin benzerlik ve farklılıkları hakkında ne düşünmektedirler?
- 3.) Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ve kazanımlarının gerçekleşmesi açısından sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme ile nasıl bir ilişki kurmaktadırlar?
- 4.) Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının neler olabileceği hakkında ne düşünmektedirler? Bu çerçevede hangi etkinliklere yer vermektedirler?
- 5.) Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmelerin öğretimde verimlilik açısından önemi üzerine ne düşünmektedirler?
- 6.) Sosyal bilgiler öğretmenleri, okul dışı bir etkinliğin amacına ulaşım ulaşmadığını tespit etmek için nasıl bir yol izlemektedirler? (Değerlendirme kriterleri olarak neleri ölçüt olarak belirlemektedirler?)
- 7.) Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenmenin öğrencinin öğrendiklerini gerçek yaşama transferi sağlanması konusunda etkili olup olmadığına ilişkin ne düşünmektedirler?
- 8.) Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisi nasıl ele almaktadırlar?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin çok farklı tezahürleri bulunmaktadır. Öğrenmenin üç sacayağı olan; öğrenen, öğretene ve öğretilen öğelerini ortak payda da birleştirmektedir. Bilakis öğrenen açısından önemi kalıcılığı kaçınılmazdır. Öğrenen, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ile yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı için okul- hayat kopukluğunu ortadan kaldırmaktadır. Arkeolojik kazı çalışması ve müzelere gezi düzenleme faaliyetlerinin öğrencilere ilk elden somut yaşantı sağlayarak yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı için öğrencilerin eğilim ve görüşlerinin bu tür çalışmalara olumlu yönde olduğu, böylelikle de sosyal bilgiler öğretiminin daha kalıcı ve etkili hale gelir (Zayimoğlu Öztürk, 2014). Tarihi yerler, sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye son derece hizmet ederek, öğrencilere somut yaşantı sağlar (Yeşilbursa, 2008). Okul dışı öğrenme ortamı olan müzelerin tarihi perspektiften bakma ve tarihsel konuları daha iyi kavrama açısından sonsuz deneyim sağlamakla beraber tarih, coğrafya ve genel kültür konularının kalıcı öğrenmeye etki ederek verimli olduğu, sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin kullanımının teşvik edilmelidir (Yılmaz & Şeker, 2011). Çocuk müzeleri ve birçok ortamlar kalıcı ve etkili öğrenme ortamlarıdır (Adıgüzel, 2011). Öğrenci bizzat görerek ve ortamın atmosferini teneffüs ederek öğrendiği için öğrenilen hayat boyu devam eder hale gelecektir.

Öğretene açısından ise kendi öz değerlendirme ve performansını daha somut bir şekilde görme fırsatı elde etmiş olacaktır. Okul dışı öğrenmelerin zengin bir içeriğe sahip olduğu ve öğrenen bireye somut yaşantılar sağladığı vurgulanmıştır (Karademir, 2013). Sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenmelerin taşıdığı sınırlılıklara rağmen öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimleri üzerinde çok yönlü katkıları vardır (Sözer, 2015). Böylelikle öğretene merkezde değil rehber konumda bulunduğu için öğrenenin kendi hayatına transferine çok büyük katkı sağlamış olmaktadır. Öğrenilen açısından ise anlaşılabilir ve sıkıcı olmaktan çıkarak eğlenceli, istekli şekilde öğretim gerçekleşmiş olacaktır. Okul içinde gerçekleştirilen öğrenme- öğretme faaliyetlerinin kalıcı ve etkili öğrenmeler için yetersiz kaldığı veli ve öğrencilerin ortak görüşlerinden olduğu, bu konuda derslerde daha çok okul dışı öğrenmelere sıkça yer verilmesi gerekir (Akın, 2012). Okul dışı öğrenmeler, öğrenciler için sıkıcı ve çekilmez olarak nitelendirilen tarihi konuları eğlenceli ve zevkli hale getirir (Avcı Akçalı & Aslan, 2012).

Tüm bunlar göze alındığında sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin önemi ve gerekliliği açıkça ortaya konmaktadır.

1.4. PROBLEM CÜMLESİ

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri nelerdir? Okul dışı öğrenme bilgi ve beceri düzeyleri farklılık göstermekte midir?

1.5. VARSAYIMLAR

1.) Öğretmenlerin veri toplama aracına verdikleri cevaplarda ve uygulama sürecinde içten ve samimi davrandıkları varsayılmıştır.

2.) Bu çalışma da araştırmacının katılımcı öğretmenlere objektif davrandığı varsayılmıştır.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 1.) 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Niğde ili merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 12 ortaokula ve 24 sosyal bilgiler öğretmenleriyle,
- 2.) Sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme veri toplama aracı ile,
- 3.) Sosyal bilgiler dersinin okul dışı öğrenme ile ilişkisi ile sınırlıdır.

1.7. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: Sosyal bilgiler dersinin alanına ilişkin bilgi ve becerilere sahip, pedagoji ve meslek bilgisi yüksek olan ilk ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kimselerdir.

Okul Dışı Öğrenme: Okul dışı öğrenme planlı, programlı belirlenmiş müfredata bağlı olarak öğrenmeyi ve öğretimi çeşitlendirerek, zenginleştiren, öğrenen ve öğretilene somut kalıcı yaşantı sağlayan öğrenme türüdür (Şimşek ve Kaymakçı, 2015).

Sosyal Bilgiler: Bireylerin, toplum yaşamında etkin ve üretken olarak yetişmesini ve öz kimlik kazanmasını sağlayan; toplumsal hayat içerisinde yer alan tüm öğelere ilişkin bilgi ve becerileri aktif bir biçimde edinerek etkin vatandaş olarak

bilinçlenip, sosyal bilimlere ait bilgi ve becerileri düzeye uygun indirgeyerek basitleştiren disiplinler arası bir çalışma alanıdır.

Yapılandırıcılık: Bireyin öğrenme sürecini aktif olarak kendisinin yapılandığı, bilginin öğrenme sürecinde bireyin deneyim ve somut yaşantıları sonucu elde ederek oluşturulduğu, bireye üst düzey zihinsel düşünme becerilerini gerçekleştirmesini sağlayan yaklaşımdır (Jonassen (1991)).

Müze: toplum ve gelişiminin hizmetinde eğitim, eğlence ve zevk amacıyla insanlığa ait maddi kanıtları toplayan, sergileyen, üzerinde araştırma yapan ve kar amacı gütmeyen halka açık, sürekli kurumlardır (ICOM, 2004; Akt. Ata, 2015:175).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖĞRENME-ÖĞRETME

Öğrenme nedir? Diye kısaca tartışılması gerekirse felsefi olarak yaşam boyu devam eden aktif bir formdur, diyebiliriz. Burada karşımıza çıkan noktalardan birisi de hangi canlı varlıklara göre öğrenme nedir? Her canlı türünün öğrenme biçimi farklı olduğu için öğrenmenin gerçekleşme durumuna açıklık getirmek için canlı türlerinin özelliklerini bilmekte fayda vardır. Öğrenme, kişilerin doğumdan ölüme kadar sürekli yinelenen bir olgudur. Diğer bir tanımlamaya göre ise öğrenme, yaşayarak ve deneyimleyerek, farkında olmadan veya çaba harcıyarak kazanılan yeni davranışlar ve edinilen yaşantılardır. Tabi her alanda olduğu gibi öğrenmenin de kendine özgü kuramsal dayanakları vardır. Mesela psikolojide, felsefede, eğitimde... vs. alanlarda öğrenmenin çeşitli tanımlamaları ve çeşitleri ile karşılaşmak mümkündür. Her alanın kendine özgü kuramlarına göre öğrenme sayıltıları vardır.

Öğrenmenin ne olduğu ve canlılarda nasıl gerçekleştiği merak konusu olmakla birlikte öğrenme de tıpkı eğitim için olduğu gibi farklı şekillerde tanımlanmıştır (Sever, 2015). Öğrenme, canlıların gerek biyolojik yapılarından gerekse ilişki içine girilen tüm bileşenlerden etkilenen bir durumdur. Öğrenme sürecinde içinde bulunulan çevredeki ilişkilerin boyutu öğrenmeyi değişik şekillerde etkiler. Günümüzde psikolog ve eğitimcilerin hemen hemen hepsi öğrenmeyi, “yaşantı ürünü, kalıcı izli davranış değişikliği” olarak tanımlamaktadır. Birçok bilim adamına göre öğrenme sosyal bir süreçtir kazanımın öğrenme olabilmesi için değişikliğin nispeten sürekli olması gerekir (Akıncıoğlu ve Bakır, 2008). Öğrenmeyi tarihsel süreç içinde değerlendirecek olursak birçok kuram ve yaklaşımlar farklı yönlerden öğrenme sürecinin gerçekleşme düzeyine ve boyutuna yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır. Her bir kuram ele aldığı yönden öğrenmeyi ve öğrenme sürecini irdelemiştir. Zaman içinde farklı tanımlamalar ve açıklamalar yapılsa da temel anlamda çok büyük değişiklikler mevcut değildir. Öğrenme bireyin normal yaşantısında değişim meydana getiren, bireyi önceki yaşantısına nazaran belli sürede etki yaratarak devam eden süreçtir denilebilir.

Öğrenme tek başına gerçekleşen bir durum değildir. Öğrenen açısından davranış değişikliği ve çevresel etkileri de vardır. Örneğin: yeni konuşmayı öğrenen

bir çocuk çevresinde olup bitenleri sesli bir şekilde ifade etmeye çalışırken aynı zamanda çevresel etmenlerde onun bu davranışını tetiklemektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesi esnasında öğrenen, öğretene, öğrenme ortamı, , öğrenilen son derece önem arz etmektedir. Şöyle ki bu etmenlerin herhangi birisinde eksiklik veya olumsuz bir durum söz konusu olacak olursa öğrenme tam teşekküllü gerçekleşmez; gerçekleştiği sanılsa bile kalıcı izli olmaz. Şayet öğrenilen ortam öğrenen açısından tam donanımlı olmalıdır. Öğrenen dikkatini öğrenilene yoğunlaştıracak şekilde ve dikkatin bölünmesine engel teşkil edecek hiçbir etmen olmamalıdır. Çünkü öğrenmenin ilk basamağı hatta en önemli basamağı diyebileceğimiz husus dikkat çekme ve dikkati sürdürmedir. Öğrenilen açısından ise öğrenenin isteklerine, ihtiyaçlarına, duygu ve düşüncelerine hitap etmeli ki öğrenen öğrenmeye güdülenmiş olması gerekmektedir. Öğrenmenin çeşitli tezahürleri vardır. Öğrenme yoluyla olayların, varlıkların bilgisi edinilebildiği gibi, bedensel ve zihinsel becerilerde öğrenilebilir. Buradan hareketle öğrenmenin kapsamına bakılacak olursa öğrenme sadece bilgi aktarımı veya bilgi edinimi değil; bireyin felsefi görüşünde, tutumlarında ve ilgilerinde değişiklik demektir. Şayet öğrenme tek yönlü olmuş olsaydı bireysel farklılıklarımızdan bahsedemezdik. Çünkü her insanın tutumları, ilgileri, öğrenme tarzı farklıdır.

Yukarıda bahsedildiği gibi öğrenmede “bireysel farklılıklar” olarak adlandırdığımız özellikler öğrenme için son derece önemlidir. Bireysel farklılıklar öğrenmenin kalıcı ve etkili olmasını sağlar. Böylelikle birey öğrenmeyi yapılandırmış kendi hayatına uyarlamış olur. Birey etkileşim süreci içinde hem çevreyi etkiler hem de ondan etkilenir. Bu bağlantı içinde değişmeye yol açacak yaşantı gerçekleşir (Nas, 2000). Öğrenmede karşılıklı etkileşim dediğimiz olgu karşımıza çıkmaktadır. Dediğimiz gibi birey hem çevreden öğrenir hem de çevresini öğrendikleriyle şekillendirir. Bu noktada her bireyin çevresiyle olan etkileşimi farklı olduğu için, öğrenme bireyseldir. Etkileşim süreci sonunda davranış hemen ortaya çıkabileceği gibi, yeri geldiğinde veya birey istendiğinde de ortaya çıkabilir. Burada bireyde davranış değişikliği meydana gelmiştir.

Öğrenmenin kalıcılığının sağlanması, verimliliğinin artırılması için bireyin öğrenme sürecindeki konumu etkilidir. Yani birey öğrenme sürecine aktif şekilde katılarak, somut yaşantı kazanarak, kendi deneyimi sonucunda öğrenmeyi

gerçekleştirmelidir. Eğer birey bu süreçte pasif bir şekilde olursa etkili ve kalıcı öğrenme gerçekleşmeyecektir.

2.1.1. Formal Öğrenme

Formal öğrenme ise belli bir plan ve program dahilinde kurum çatısı altında gerçekleştirilen düzenli, istendik öğrenmelerdir (Güven, 2010). Formal öğrenmeler sadece okulda verilen, müfredata bağlı biçimde öğrenmeler demek değildir. Bu öğrenmeler belli kurum veya kuruluşlarda kendi program ve müfredatlarına uygun bir biçimde oluşturulmuş eğitim dahilinde bir öğrenme gerçekleştirir. Burada karşımıza çıkan en önemli noktalardan birisi de şudur: Formal öğrenmeler de okul veya kurum dışında bu öğrenmeler gerçekleştirilmez. Öğrenmede amaç öncelikle kalıcı, verimli ve etkili öğrenme sağlamaktır. Bireyin öğrenme sürecinde aktif olarak somut yaşantı kazanarak gerçekleştireceği öğrenmeler sürece katkı sağlayacaktır. Yani takip edilen plan ve programa bağlı kalınarak okul dışında da istendik yönde kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilebilmektedir. Burada kastedilen öğrenmeler gelişi güzel şekilde değil, belli disipline bağlı biçimde yürütülmesi önemlidir.

2.1.2. İnfomal Öğrenme

Öğrenmenin tanımından yola çıkarak davranış değişikliği gerçekleşmesi hususunda bireyde olumlu veya olumsuz yönde bir davranış değişikliği meydana gelebilir. Çünkü öğrenme sadece belli alanlarda veya ortamlarda gerçekleşen süreç değildir. Yani öğrenmelerimizin çoğu toplumumuzun içinde gerçekleşmektedir. Bu öğrenmelerin içinde istendik veya istenmedik öğrenmeler yer almaktadır. İnfomal öğrenme ise burada gelişi güzel bir şekilde belli programa veya müfredata bağlı kalmadan gerçekleşen öğrenmelerdir. İnfomal öğrenmeler arkadaş çevresinden, aile içerisinde ve çevreyle etkileşim içinde olunan tüm ortamlarda gerçekleşebilir. Yalnız burada en büyük hatalardan birisi de infomal öğrenme deyince genelde bireylerin olumsuz denilebilecek öğrenmeler gerçekleştirdiğidir. İnfomal öğrenmenin içerisinde bireyler yararlı ve olumlu davranışları da edinebilirler.

2.2. YAPILANDIRMACILIK

Yapılandırıcılık(oluşturmacılık), alan yazında çeşitli isimlerle anılsa da günümüz eğitimcileri ve felsefecileri tarafından çağdaş bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Yapılandırıcılık yaklaşımı için kısaca öğrenmeyi öğrenme denilebilir. Yani bu yaklaşımda öğrenene bilgi dışarıdan aktarılmaz. Bireyin öğrenme sürecini

aktif olarak kendisinin yapılandığı, bilginin öğrenme sürecinde bireyin deneyim ve somut yaşantıları sonucu elde ederek oluşturulduğu, bireye üst düzey zihinsel düşünme becerilerini gerçekleştirmesini sağlayan yaklaşımdır (Jonassen (1991). Öğrenci bilgiyi süreç içerisinde kendi zihninde yapılandırarak bilgiye kendisi ulaşmaktadır. Burada öğrenme sürecine katılan her bireyin aktif katılımı söz konusudur. Zaten yapılandırmacı yaklaşımın temel prensiplerinden birisi de öğrencinin öğrenme sürecinin merkezinde yer alarak aktif katılımı sağlanmasıdır. Öğretmen öğrenme süreci boyunca rehber konumundadır, bilgiyi aktarma yoluna kesinlikle gitmez.

Yapılandırmacı yaklaşımda birey öğrenme sürecinde etkin rol oynayarak bilgiyi kendi çıkarımları sonucu irdeleyen ve başka ilişkili alanlarla analiz edendir. Olaylarla ve objelerle etkileşime girerek öğrenendir. Dolayısıyla öğrenen, etkileşim sürecinde kendince bir bakış açısı ve görüş geliştirir. Öğrenme süreci boyunca edindiği deneyim ve yaşantılarla obje ve olaylara karşı bilgi ve beceri geliştirmiş olur. Bireyler, edindikleri bilgi ve becerilerini farklı durumlara transfer ederek öğrenme sürecini yapılandırmış olurlar (Özden, 2011). Burada öğrenen önceki bilgi ile yeni yapılandığı bilgiyi özümseyerek ortaya yeni şemalar meydana getirir. Öğrenen, etkileşim içerisinde elde ettiği bilgiyi hayatında karşılaştığı veya karşılaşılabileceği yeni durumlara transferi gerçekleştirir. Yapılandırmacılıkta istenen ve desteklenen önemli dayanaklardan birisi de bireyin oluşturmuş olduğu bilgileri ve yaşantıları gerçek durumlara uyarlamasıdır. Sadece bireyin zihninde soyut bir şema olarak kalmasını desteklememektedir.

2.2.1. Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ)

Öğrencilerin günlük yaşamdan alınmış gerçek ya da gerçeğe yakın problemleri gruplar halinde işbirliği içinde çözmeye çalıştıkları bir öğrenme yaklaşımıdır. Probleme dayalı öğrenme, yeni bilgi öğrenimi için problemleri çıkış noktası olarak kullanma prensibine dayalı bir öğretimdir (Tokcan, 2015).

Bu yaklaşımların hepsinin özünde öğrencilerin gerçek hayatta karşılaştıkları problemlere çözüm üretmesi vardır. Problemlerle karşılaşan öğrenciler bu problemi tanımlamak, gerekli kaynakları toplamak, hipotez geliştirmek ve bunları uygulamak için okul dışı faaliyetlerde bulunması şarttır (Tokcan, 2015). Öğrencilere okul içinde bilgi aktarımı yoluyla problem çözme becerisinin kazandırılması olanaksızdır.

Probleme dayalı öğrenme başlı başına hayatın içinde yer alan olay ve durumlarla ilgili bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu öğrenmenin temel yapı taşlarında teorik bilgi aktarımından çok uygulamaya dayalı hayatın içinde olan veya olabilecek olay ve durumlara yer verilmesi yer almaktadır. Bireylerin normal yaşantısı içinde yer alan problemleri fark ettirme, bu problemlerin sınırlarını ve etki alanlarını tanımlama, geçmiş yaşantılarından yola çıkarak ve sahip olduğu bilgi ve becerileri çerçevesinde tanımlanan problem durumuna ilişkin zihinsel muhakeme yaparak varsayımlar ve ön çözüm önerileri geliştirme, problemin alanına ilişkin çalışmaları ve araştırmaları tarayarak detaylı kaynak taraması yapma, elde edilen bilgiler ışığında probleme ilişkin kapsamlı verileri önceki varsayım ve ön çözüm önerilerini uygulayarak problemin çözümünü sağlayıp sağlayamayacağına dair test etme ardından tüm süreç göz önünde bulundurularak çözüme ulaşarak problemi ortadan kaldırmak olarak ilerleyen süreci içerir. Tüm süreç boyunca birey aktif olarak uygulamalar yapmaktadır.

2.2.2. Proje Temelli Öğrenme (PTÖ)

Proje temelli öğrenme öğrenciyi merkeze alan, öğrenme sürecinin öğrencinin kendisinin yapılandırarak aktif olduğu ve yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı çağdaş yaklaşımıdır. Öğrenenler, yaşamlarında karşılaşılabilecekleri sorunları, sınıf ve diğer ortamlarda farklı disiplinlerle bağlantı kurarak ve bir senaryo çerçevesinde ele alarak çözmeye çalışırlar (Tokcan, 2015).

Proje temelli öğrenmede öğrenen sürecin başından sonuna kadar yer almaktadır. Öğrenme gerçekleşikten sonra ortaya bir ürün veya performans çıkar. Bu öğrenmede ele alınan senaryo öğrenenin öğrenme kabiliyetine, ilgi, istek ve yeteneğine uygun olmalıdır. Çünkü öğrenenden kabiliyeti dışında proje beklemek öğreneni zor duruma sokabilir. Bu durumda öğrenenin güdülenme ve motivasyon seviyesinin düşmesine neden olabilir. Proje temelli öğrenme bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran yapılandırmacı yaklaşımın desteklediği bir öğrenme yaklaşımıdır. Bilakis bu öğrenmede her bireyin yetenek ve kabiliyetine hitap eden her türlü projeye yer verilebilir. Proje temelli öğrenme bireysel gerçekleştirilebileceği gibi grupla birlikte de gerçekleştirilebilir. Grupla gerçekleştirilen proje temelli öğrenmelerde öğrenen bireylerde grup bilinci ile hareket etme, dayanışma duygusu, yardımseverlik, sorumluluklarını yerine getirme, paylaşma gibi duyuşsal becerilerde gelişmektedir.

Proje temelli öğrenme genel amaçları itibariyle öğrenmeyi ve öğretimi zenginleştirerek çeşitlendiren bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu sayede öğrenen öğrenme süreci boyunca motivasyonu düşmeden, istekli bir şekilde öğrenme gerçekleşir. Öğrenme kuru olmaktan ve kısır döngüden kurtarılarak gerçekleşmiş olur. Proje temelli öğrenmenin en önemli sayıltılarından birisi öğrenmeyi okul dışına taşıyarak otantik öğrenme sağlamasıdır. “Okul hayatın kendisi olmalı” anlayışına son derece hizmet eden bir yaklaşımdır (Tokcan, 2015). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme olarak proje temelli öğrenmeye fazlaca yer verilmesi dersin öğretim programında da belirtilen genel amaçlarına hizmet etmiş olacaktır. Bahsedildiği gibi sosyal bilgiler dersi çok yönlü ve toplumsal hayatın her alanına hitap eden bir ders olduğu için proje temelli öğrenme açısından muazzam zengin içeriğe ve müfredata sahip derstir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda,

“Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamalıdır... Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla, etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır” (MEB, 2018).

Yukarıda belirtilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmeye dayalı proje temelli öğrenme etkinliklerine yer verilmesi öğrenene son derece olumlu yaşantı sağlayacaktır (Kabapınar, 2015).

2.3. OKUL DIŞI ÖĞRENME

Okul dışı öğrenme alan yazında farklı tanımlarla ifade edilmektedir. Bazı kaynaklarda sınıf dışı öğretim, İngilizce olarak out of school education, out of class education, out door learning, out of school experiences, out of school opportunities gibi tanımlamalar yapılmaktadır (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Öğrenmeyi öğrenci merkezli olarak ele alarak öğrenme sürecini yaşamın içinde gerçekleşen olay ve olguların gerçekleriyle yapılandıran, bireyin birincil kaynaklarla kendisinin yaşantı geçirerek öğrenmesini sağlayan alan olarak ele alınabilir. Eğitim öğretim sürecini programa bağlı kalınarak okul içerisinden başka alanların ekseninde kurum ve

kuruluşlarla yürütülen öğrenme serüvenidir (Salmi, 1993). Okul dışı öğrenme planlı, programlı belirlenmiş müfredata bağlı olarak öğrenmeyi ve öğretimi çeşitlendirerek, zenginleştiren, öğrenen ve öğretene somut kalıcı yaşantı sağlayan öğrenme türüdür.

Okul dışı öğrenmenin çeşitli dayanakları ve tezahürleri mevcuttur. Bilakis okul dışı öğrenme bireylerin çok yönlü kişisel gelişimlerini destekleyen, aynı zamanda bilgi ve beceri kapasitelerini artıran bir yaklaşımdır. Okul dışı öğrenmenin temel dayanak ve gelişimi Antik çağlara kadar gitmektedir. İlk çağ düşünürleri Aristo'dan başlayarak aydınlanma çağı düşünürleri, hümanizm çağı düşünürleri ve günümüze kadar gelmektedir. Çağdaş eğitimin isim babaları diyebileceğimiz Pestalozzi (kır eğitim yurtları), John Dewey, Ivan Illich (okulsuz toplum), gibi isimler okul dışı öğrenmeyi son derece elverişli olarak görmüşlerdir (Tokcan, 2015). Dewey'in görüşlerinin temelinde yer alan ilerlemecilik, yapılandırmacılık, pragmatizm, varoluşçuluk gibi çağdaş eğitim yaklaşımları da okul dışı öğrenmeyi desteklemektedir.

2.3.1. Okul Dışı Öğrenme ve Yapılandırmacılık

Tüm bu süreçler ele alındığında hem yapılandırmacı yaklaşım hem de okul dışı öğrenme birbirlerini desteklemektedir. Burada öğrenene gerçek yaşam durumları sunulmalı. Okul hayatın kendisi olmalı mantığı vardır. Varoluşçu, pragmatik ve natüralist düşünce felsefesinin dayanaklarını içinde barındıran yapılandırmacı yaklaşım öğrenen merkezli yaparak yaşayarak öğrenme sağlama amacındadır. Buradan hareketle öğretme sürecinin istenilen nitelikte gerçekleşebilmesi için uygun öğrenme ortamları sağlanmalıdır.

Yapılandırmacılığın benimsediği eğitim ortamlarının tezahüründe öğrenmeye alternatif seçeneklerin çokça yer aldığı, bireyi çıkmazlarla karşılaştırarak zihinsel yorumlama ve analizler yapmaya imkân tanıyan, yansıtıcı bakış açısını geliştirme vardır (Sönmez, 2009). Bu ortamların sağlanması ise okul dışı öğrenmeyle yer vererek daha anlamlı hale gelmektedir. Bu ortamlarda öğrenciler işbirlikçi öğrenme, eksik ve yanlış kavramları düzeltme, duygu ve düşüncelerini özgürce söyleme, olay ve durumlara farklı bakış açısı getirme gibi çok boyutlu öğrenme yaşantıları kazanmaktadırlar.

Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme süreci boyunca bireyler sorumluluklar aldıkları, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme gibi üst düzey düşünme

becerileri kazandırmak birincil amaçlar arasındadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için ise okul dışı öğrenme çok önemli bir bileşendir. Okul dışı öğrenme bireylere bizzat etkileşime dayalı somut yaşantılar sunarak bireylerin öğrenme süreci boyunca farklı bakış açıları kazanmalarını sağlar. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşımda duyuşsal özellikler, güdülenme, pekiştirme, tekrar, öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirme, öğrenenlere etkinlikleri yaparken öğretmen ve aileler tarafından yardım ve rehberlik yapılabilmesi, öğrenenlerin doğruluğu hakkında dönütler alabilmesi, seçici algı önem taşımaktadır. Okul dışı öğrenme, yapılandırmacı yaklaşımın yukarıda belirtilen tüm sayıltılarını bireyin öğrenme süreci boyunca edinmesi amaçlanan hedefleri gerçekleştirilmesi açısından örnek öğrenme yaklaşımıdır. Okul dışı öğrenme ile bireyin kazanımlara ulaşip ulaşmadığı hem de süreç içerisinde hem de süreç sonucunda çoklu değerlendirme modelleriyle ölçülmüş olur. Ölçme ve değerlendirme yaparken yapılandırmacı yaklaşımın yararlandığı alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları işin içine sokulmuş olur. Okul dışı öğrenme süreçte ve sonuçta birey hem kendisini öz değerlendirme yapmış olur hem de akran değerlendirmesi yapmış olacaktır.

2.4. SOSYAL BİLGİLER VE OKUL DIŞI ÖĞRENME

Sosyal bilgiler dersi ve okul dışı öğrenme ilişkisi ele alınacak olursa; sosyal bilgiler dersi bireye somut yaşantılar sağlayarak zenginleştirilmiş içeriği yaparak yaşayarak öğrenme ile eğitim sürecini yapılandırır. Okul dışı öğrenme de sosyal bilgiler öğretiminde bireyin yaparak yaşayarak öğrenmesine katkı sağlayan öğrenme sürecidir.

2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD’de Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı;” mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler sosyal bilgiler” diye tanımlanmıştır (Moffat,1957). Sosyal bilgiler, nitelikli ve üretken vatandaş yetiştirme maksadıyla diğer bilimlere bilgi ve becerilerin harmanlanarak düzeye uygun biçimde basitleştirilmiş alandır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Sosyal bilgiler, bireyin aktif bir vatandaş olarak toplumsal yaşamda gerekli olan vatandaşlık yetkinliklerini gerçekleştirmesi açısından disiplinler arası

bakış açısıyla oluşturulmuş bir derstir (Barth, 1991). Sosyal bilgiler dersi bir toplumda yaşayan insanların yaşayış biçimlerini, yaşam tarzlarının benzerlik ve farklılıklarını çoklu öğretim yaklaşımıyla, bireylerin toplumsal bir kimlik kazanma sürecinde etkili olan faktörleri bir araya getirerek nitelikli bireyler yetiştirme amacını taşıyan çok bileşenli bir derstir. Sosyal bilgiler dersi diğer disiplinlere ait bilgi ve becerileri ele alarak kendi işleyişi içinde bu bilgi becerileri basitleştirerek bireye kazandırmaya çalışır. Sosyal bilgilerin kapsamı, bireyi ilgilendiren her bir alandır denilebilir. Çünkü sosyal bilgiler etkin birey yetiştirme amacı çerçevesinde bireyin tüm yönlerden gelişimine katkıda bulunan alanları; çoklu öğretim felsefesiyle ele alarak süreci yapılandırır. Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde çoklu öğretim mantığı vardır. Şayet bu ders disiplinlerarası bakış açısıyla bilgiyi bütünleştirerek ele almaktadır.

Sosyal bilgiler, bireylerin, toplum yaşamında etkin ve üretken olarak yetişmesini ve öz kimlik kazanmasını sağlayan; toplumsal hayat içerisinde yer alan tüm öğelere ilişkin bilgi ve becerileri aktif bir biçimde edinerek etkin vatandaş olarak bilinçlenip, sosyal bilimlere ait bilgi ve becerileri düzeye uygun indirgeyerek basitleştiren disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Yukarıda sosyal bilgiler dersinin farklı tanımlamalarının yapılmış olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler genel anlamda bakılacak olursa insanı ilgilendiren ve toplumsal hayatın her alanına nüfuz eden her şeyle ilgilenen bir derstir. O yüzden ki kapsamı ve ilgilendiği alanları çok çeşitlidir. Bu yüzden sosyal bilgiler dar çerçeve de ele alınabilecek bir ders değildir. Tanımlarda da belirtildiği gibi toplu öğretim mantığından hareket edilmiştir. Sosyal bilimlere ait bilgi ve becerileri basitleştirerek düzeye uygun içerikle çok yönlü olarak ele alan bir derstir. Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal hayata katılarak ait olduğu toplumun kültürünü tanıyarak hak ve sorumluluklarını bilen, evrensel insan hakları konusunda duyarlı, demokratik ilkelere bağlı, demokratik tutum becerisine sahip, eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarında özellikle vurgulanan noktalardan birisi bireyin çok yönlü gelişimini sağlamasına yardımcı olmaktır. Burada kast edilen bireyin bilişsel, duyuşsal, psiko-motor beceriler yönünden tam donanımlı gelişimini sağlamaktır.

Sosyal bilgiler aynı zamanda içerisinde farklı öğrenme yaşantıları barındırmaktadır. Problem çözme, sosyal katılım, gözlem yapabilme, çevresindeki olayları ve mekânları farklı bakış açısıyla algılama, zaman içinde meydana gelen

değişimi algılama gibi öğrenme yaşantılarının bireye kazandırılmasını amaç edinmiştir. Bireyin kendi milli ve manevi değerlerini içselleştirmesini ve ardından tüm dünyada var olan değerlerin özümsemesini sağlayarak evrensel barışın temsilcisi olmasını prensip edinmektedir. Sosyal bilgiler dersi gerek tarihi, gerekse kültürel zenginliklerin korunup gelecek kuşağa aktarılmasına katkıda bulunmaktadır. Diğer yönden sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan sarmal programda içerik düzenlenmesi basitten karmaşığa doğru kademe ilerledikçe içeriğin yoğunlaştığı bilgi ve beceri alanlarının genişlediği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde bireyin yakın çevresinden başlanarak uzanan bir “yakından uzağa ilkesi” prensibi benimsenmiştir. Burada yine içerik “genişleyen çevre” tasarlaması ile zenginleştirilmiş. Bireye ilk olarak yakın çevresinde karşılaşılabileceği olay veya durumlar verilmeye çalışılır. Şöyle ki bireyin hayatında hiç karşılaşmadığı veya karşılaşmayacağı olay veya durumların öğrenilmesi ve özümsemesi zor olacaktır. Birey somut olarak yakın çevresinde karşılaştığı veya karşılaşılabileceği olay ve durumları daha iyi kavrayacaktır.

2.4.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi

Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı ve sayıltıları yukarıda açıklandığı üzere insan varlığını ilgilendiren hemen hemen tüm alanlara nüfuz etmektedir. Bu sayede sosyal bilgiler dersinin amaçları arasında öncelikli olarak insanoğlunun toplumsallaşarak, üyesi olduğu toplumun kültürünü benimseterek içselleştirmesini sağlamaktır. Genel anlamda iyi ve nitelikli bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Değişen ve gelişen dünyada her öğretim programı güncellendiği gibi sosyal bilgiler programı da yenilenmiş ve güncellenmiştir. Ana çerçeve olarak farklı prensiplerle aşağıda genel anlamda amaçları benimsenmiştir. Temel ilkokul programlarından başlanılarak Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler derslerinin amaçlarında gözetilen noktalar;

Etkin ve üretken vatandaş yetiştirmek,

Milli ve manevi değerleriyle donatılmış vatandaş,

Demokratik ilkelere bağlı bireyler,

Eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerine sahip bireyler,

İşbirliği içinde çalışabilen uyumlu bireyler,

Yansıtıcı düşünme ve problem çözme becerileri gelişmiş bireyler,

Farklılıklara saygı ve evrensel barışa katkı sağlayan bireyler,

Değişen dünyadaki gelişmelere açık olan ve kendini geliştiren bireyler,

Amaçlar çerçevesinde ele alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminin çeşitli amaçları çerçevesinde MEB'in 2018 Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ilişkin tanımlamasında ise;

Tüm amaçlar düşünülerek irdelendiğinde sosyal bilgiler dersinin sorumluluklarının diğer derslere göre çok daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Şayet milli ve manevi değerlerle birlikte vatanını seven, insan haklarına duyarlı, kültürel ve etnik farklılıkları zenginlik olarak değerlendiren, hoşgörü anlayışı gelişmiş ve buna benzer çok çeşitli insan tasavvurunu içine alan zengin bir sarmalı oluşturur. Sosyal bilgiler dersinin önemi ve bireyin çok yönlü gelişimine katkısı şüphesiz tartışılmazdır. Burada özellikle sosyal bilgiler dersinin içerik sarmalında bireyin kendi yaşantılar elde ederek bunu uygulamaya dökerek deneyim sağlaması için mükemmel kazanımlar mevcuttur. Çünkü sosyal bilgiler dersi birden fazla disiplinler arası bileşenleri barındıran bir çalışma alanıdır. Çoklu öğretim yaklaşımıyla oluşturulan sosyal bilgiler dersi toplumun tüm alanlarında kendince bir çalışma disiplini vardır. Burada kast edilen sosyal bilgiler dersinin globalleşen dünyada hemen hemen her alanda gelişen ve değişen şartlara göre kendini güncelleyen, geliştiren ve değiştiren multi disiplinler alana sahip bir ders olması ayrıca önem arz etmektedir.

2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihçesi

Sosyal bilgiler bir terim olarak ilk 1913 yılında Amerika'da kullanılmıştır. Ders olarak alan literatüründe kullanılmaya başlanması yine ABD'de (NCSS), 1916 yılında olmuştur. Kesin olarak dünyada sosyal bilgilerin ilk ortaya çıkışı ve disiplin haline dönüşmesi konusunda kesin bilgi yoktur. Şayet sosyal bilgilerin insanoğlunu ilgilendiren her alanda mevcut olduğu düşünülürse ilk insan topluluklarına ve kavimlere kadar gittiği, yani ilk insanlığın varoluşundan bu yana sosyal bilgilerin varlığından söz etmek mümkündür. Hemen hemen her yüzyılda ve tarihte her düşünür tarafından sosyal bilgilere ait bir alan ele alınmıştır. Daha bilimler kendi içinde bilim haline dönüşüp ayrılmadan sosyal bilimlerin içinde sosyal bilgiler yer almıştır. Sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı, insanın içinde yaşadığı çevreyi anlamlandırmasını sağlayabilmektir. Sosyal bilgiler öğretiminin tarihi süreçte değerlendirecek olursak insanlığın çok eski dönemlerine bakmak gerekmektedir (Yalçınkaya ve Uslu, 2015).

Sosyal bilgilerin eğitim-öğretim müfredatında kendi özel disiplin olarak yer edinmesi ABD’de toplumsal ve kültürel ihtiyaç sonucu olmuştur. ABD’nin kültürel ve toplumsal olarak kozmopolit yapısı itibariyle birbiri ile sıkı ilişkileri olan, milli ve manevi değerleri ortak olan bir toplum yapısına sahip olmaması o dönemin şartlarında (1800’lü yıllar) ABD’li düşünürleri ve eğitimcileri bir araştırmaya ve çalışmaya sevk etmiştir. Bu durum ülkenin eğitim sistemini olumsuz etkileyerek ortak vatandaşlara Amerikan kültürünü benimsetmeye özümsetmeye çalışarak etkin vatandaş yetiştirme amacı sosyal bilgiler dersinin doğuşunun temeli olmuştur. Bununla birlikte etkin vatandaş veya etkili vatandaş yetiştirme böylelikle sosyal bilgiler dersinin ilk ve öncelikli amacı olmuştur. Sosyal bilgiler dersi bu amacı gerçekleştirmek için sonsuz zenginlikler sunan bir derstir. Ardından ABD’de başlayan eğitim-öğretim alan yazındaki bu ders Avrupa dâhil tüm dünyaya aralıklarla hızlıca yayılmaya başlamıştır. Çünkü o dönemlerde hemen hemen tüm ülkelerde aynı toplumsal ve kültürel çalkantılı sorunlar baş göstermekteydi. Sosyal bilgiler o dönemde ünlü düşünür, eğitimci Moffat (1957)’a göre “*Sosyal bilimlere ait bilgi ve becerilerin, bireyi çok yönlü yetiştirmek ve geliştirmek için toplu öğretim mantığıyla ele alan disiplindir*” (Akt: Erden ,1996).

Tanımlaya bakıldığında o dönemki sosyal bilgiler dersinin amacını açık bir şekilde ifade ederek toplumsal ve kültürel durumun tezahürlerini gözler önüne sermektedir. Bu amaçlarla eğitim alanında kendine yer bulan sosyal bilgiler dersi tarihsel perspektifte sürekli olarak aşamalardan geçerek çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu süreçlerde sosyal bilgiler disiplinine Antik çağdan bu yana çeşitli düşünürler katkı sağlayarak sosyal bilgilerin gelişimine hizmet etmişlerdir. Herodotes, Thukydides, Epikuros, Eflatun, Aristo, Sokrates gibi düşünürlerin yanı sıra Aydınlanma çağı düşünürlerinin katkıları yadsınamazdır. ABD’de yine aynı yıllarda 1916’dan sonra sosyal bilgiler dersine yönelik çalışmalar devam etmiştir. ABD Ulusal Eğitim Konseyi ders konuları arasında;

İnsanlık

Angola-sakson ve ABD tarihi

Milli değerler

Demokrasi

Anayasaya bağlılık

Yönetime katılım

Gündelik ve sosyal hayatta karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları

Sosyal bilgiler 1916 yılında sosyal bilgiler komitesi (NCSS) tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu terim doğrudan doğruya insana dair olan bilgiler, sosyal bilgiler olarak tarif edilmiştir. Sosyal bilgiler konu alanı olarak eğitim programı girmesi ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşü etkisiyle gerçekleşmiştir. 1930 ve 1940’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimcilerde sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi çaba göstermişlerdir. Ancak 1940 ve 1950’li yıllarda sosyal bilgiler programında tarih ve coğrafya olarak uygulamada isim bulmuştur. 1960 ve 1970’li yıllarda ağır eleştiriler gelmiştir. 1970’de yeni sosyal bilgiler adı altında reform hareketi başlatıldı. Bu doğuş hareketi Bruner’in buluş yoluyla öğrenme kuramının katkısı çok oldu. Bundan sonra tarih ve coğrafya konularının etkisi azaltıldı. Buna karşılık; sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk ve sosyal psikolojiye ağırlık verildi. Geleneksel tümden gelim yerine, tümevarım ve araştırma inceleme yöntem olarak benimsendi. Eleştirel düşünme becerisi ve aktif öğrenme ilkesi temel alınmıştır. Ancak bu yaklaşım 1980’li yıllarda başarısız bulunarak terk edilmiştir. Yeniden geleneksel yaklaşıma geri dönmüştür. 1990’lı yılların ikinci yarısında NCSS, ABD’de sosyal bilgiler öğretiminin “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin önermelerine yakın bir amaç, içerik ve yöntemle yapılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda 20. Yüzyıla girerken ABD’de sosyal bilgiler programının; sosyal yapılandırmacı kuramına bağlı disiplinler arası, bütünleşmiş, tematik vb. bir karakter taşıdığı problem çözme yöntemi ve işbirlikçi öğrenmeyi ön gördüğü gözlenmektedir. Türkiye’de tarih ve coğrafya bir ders olarak ilk defa Tanzimat döneminde 1839 yılında sıbyan mektepleri ve askeri okullar arası olan rüştiyelerde okutulmuştur. 1859 yılında ise açılan kız rüştiyelerine muhtasar tarih ve coğrafya dersi konulmuştur. 1869 yılında, lise hazırlık coğrafya ve tarihi umumi dersi konulmuştur. Darülfünun ve Darul-muallimin okullarında da tarih ve coğrafya dersi vardı. Sosyal bilgiler dersinin kapsamına giren dersler ilk kez Sultan II. Abdülhamid zamanında 1876-1909 yılları arasında Maarif Nezareti’ne bağlı Usul-i Cedide’ye uygun eğitim ve öğretim yapan birer ilkokul kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Yeni Türk Devleti’nin ideolojisini genç nesillere benimsetmek, milli, manevi, ahlaki değerlerle donatılmış nesiller yetiştirmek için 1926 yılında Tarih,

Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerine yer verilmiştir. Bu dersler 1926, 1930, 1932, 1936, 1948 yıllarında düzenlenen programda tek disiplinli öğretim anlayışına göre okutulmuştur. Disiplinler arası bir program olarak sosyal bilgiler Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. 1962’de sosyal bilgiler dersi için Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri birleştirilerek Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında anılmaya başlanmıştır. 1968’ de ise sosyal bilgiler adı ilk kez olarak eğitim-öğretim alanında kullanılmıştır (Bilgili, 2012). Bunun etkisi ABD’deki Yeni Sosyal Bilgiler akımından kaynaklanmaktadır. ABD’de benimsenen Yeni Sosyal Bilgiler akımında ilerlemecilik yaklaşımının etkisi büyüktür. Ancak Türkiye’de bu akımı destekleyecek öğretim araç-gereci olmayışı, öğretmenlerin mesleki deneyim eksikliği gibi nedenlerden dolayı geleneksel yaklaşım egemen olmaya devam etmiştir. 1968 yılından sonra ilkokullarda, 1975 yılında ise ortaokullarda okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi 1980 yılında askeri darbe sebebiyle tekrardan değişikliğe uğrayarak 1985 yılında Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi olarak okutulmaya başlanmıştır. 1997-1998 eğitim öğretim yılından itibaren ise 4, 5, 6, 7 sınıflarda tekrardan sosyal bilgiler adı altında okutulmaya başlanmıştır (Bilgili, 2010). Sosyal bilgiler programında 1998 yılından sonra dünyadaki gelişmeler ve ABD’deki gelişmeler göz önünde bulundurularak yoğun çalışmalar olmuştur. Bu çalışmalar nihayet 2004’te ürün vermiştir. 2004-2005’te verimli olunca; 4-5. Sınıflarda sosyal bilgiler 2005-2006 eğitim öğretim yılında ve 6-7. Sınıflarda 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Yenilenen bu programda yapılandırmacılık yaklaşımı temel yaklaşım olarak benimsenmiştir. Ayrıca programda tematik öğrenme, işbirlikçi öğrenme, problem çözme, sosyal öğrenme gibi çağdaş öğrenme yaklaşımlarına da yer verilmiştir. 2017 yılında sosyal bilgiler taslak program oluşturulmuş. 2018 yılında sosyal bilgiler öğretim programında müfredat değişikliğe uğrayarak program sadeleştirilmiştir.

2.4.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi Yaklaşımları

Sosyal bilgiler programı çok yönlü ve toplu öğretim mantığına ve işlevine sahip bir ders olması dolayısıyla benimsenen eğitim yaklaşımları ve değişen şartlara göre öğretimi de farklılaşmaktadır. Buradan hareketle hiçbir öğrenme ve öğretim tek yönlü olmadığı gibi sosyal bilgiler öğretimi de tek bir öğretim yaklaşımıyla ele alınmamalıdır. Şayet sosyal bilgiler dersinin kapsamı ve içeriği çok zengin ve çeşitlidir. Bu yüzden farklı disiplinleri içinde barındırarak birbirinden farklı disiplinler

arası bir derstir. Tabi burada dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de tarihten bu yana ülkelerin benimsemiş oldukları siyasal eğitim politikaları da farklı öğretim yaklaşımlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. 21. yy'da yaşanan popüler ve globalleşen dünyada genelde eğitim özelde ise sosyal bilgiler öğretimi üzerinde çok büyük etkiler yaratmıştır. Bu durumda çeşitli öğretim yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Genelde anlamda tarihsel perspektifte sosyal bilgiler öğretiminde 3 farklı öğretim programları benimsenmiştir (MEB, 2005).

- *Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler*
- *Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler*
- *Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler*

2.4.4.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık aktarımı sosyal bilgiler öğretiminde en eski yaklaşımdır. Temel amacı toplumun, temel kurum, değer ve inançlarını öğrencilere telkin ederek mevcut durumun devamını sağlamaktır. Kültürel devamlılığı garantileyecek nesiller yetiştirmektir. Öğretmen merkezli bir öğrenme-öğretme sürecine dayalıdır ve klasik felsefi anlayışı yansıtır. Bakış açısı olarak bir toplumun başat kültürel değerlerini ve sahip olunan yaşayış biçiminin becerilerini bireylere aktarmayı amaç edinmiştir (Doğanay, 2005). Bu öğretim yaklaşımı ilk sosyal bilgiler dersinin eğitim-öğretim alanında ilk çıkış amacı olarak benimsenmiştir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Amerika'da benimsenen ortak Amerikan kültürü oluşturmak maksadıyla milli ve öz vatandaş yetiştirmek hedef edinilmiştir. Burada bireylerin toplumsal hayatın etkin bir üyesi olarak hak ve sorumluluklarını bilen, milli ve manevi değerlerini özümsemiş bireylerin yetiştirilmesi amaçlanır. Sosyal bilgiler öğretiminde öğretmen öncelikli bir disiplin anlayışı vardır. Öğretmen, öğrencilere bilgi ve becerileri aktarandır. Burada bireylerin geçmiş yaşantılarından ve atalarının başarılarından haberdar olarak ortak tarihten hareketle; geçmişinden gurur duyması ve geçmiş yaşantılarından dersler çıkarması örüntüsüne dayalı bir öğretim amaçlanmaktadır. Diğer yönden bu öğretim yaklaşımının temel sayılılarından bazıları da otoriteye bağlılık, toplumsal yaşama uyum, görev ve sorumluluklarını yerine getirme ve etkili vatandaşlık aktarımıdır. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler” öğretimi en eski sosyal bilgiler öğretimi anlayışı olmasının yanı sıra aynı zamanda en tartışmalı anlayıştır. Bu bakış açısının temel felsefesine bakacak olursak bireylere etkin ve üretken vatandaş olmaları için

hangi değerlerin aktarılması gerektiğine yönelik görüş ve tezlerin farklılaşması denilebilir (Aslan, 2016). Burada ğrenen nezdinde kendi kabiliyeti ile farklı duyuş, düşünüş ve bireysel farklılıklar gözetilmeden dışarıdan bir otorite tarafından tek düze ortak aktarım yapıldığı için çok fazla eleştirinin odağı haline gelmiştir.

2.4.4.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

1950’li yıllardan sonra dünyada meydana gelen değişim ve algılardan sonra eğitim-öğretimin belli kalıplardan kurtarılarak otoritelerden bağımsızlaştırılabileceği, böylelikle öğrenme-öğretme faaliyetlerinin daha da etkili olacağı düşüncesi eğitimcileri arayış içerisine sokmuştur. Sosyal bilgiler açısından etkili ve donanımlı vatandaşların yetiştirilmesinin de daha etkin olacağı düşünülmüştür. Bu dönüşüm olarak sosyal bilimlere ait bilgi ve becerilerin sosyal bilgiler ğretiminde çok daha fazla kullanılması benimsenmiştir. Burada, Barth (1991: 7)’in sosyal bilgileri “*belli başlı sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin kullanılması için sosyal ve beşer bilimlere ait kavramların disiplinler arası entegrasyonu*” olarak ve Edgar B. Wesley’in göre ise sosyal bilgiler “*eğitimsel amaçlar için basitleştirilmiş sosyal bilgiler*”dir (Schug ve Beery, 1987: 7). Tanımlamaları sosyal bilgilerin kapsamında ve içeriğini oluşturan bileşenlerin sosyal bilimlere ait olarak düzenlendiği vurgulanmıştır. Sosyal bilgilerin bilgi retmeyerek sosyal bilimlere ait bilgi ve becerileri kendi özel alanına göre basitleştirilmiş biçimi olduğu vurgulanmıştır. Öncelikli hedef öğrencilere, sosyal bilimlerdeki disiplinlere ait bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Bu yaklaşım çoğunlukla “konu alanı merkezli” programlarda kullanılır (ztrk ve diğerleri, 2014). Sosyal bilgilerin sosyal bilimlerin basitleştirilmiş küçük bir laboratuvarı olduğu savından hareketle sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ğretimi yaklaşımı benimsenmiştir. Öğrenciler bir sosyal bilimci olarak yetiştirilse toplumsal sorunlara daha duyarlı olarak, sorunlara eleştirel bakış açısıyla ozmler üretecektir. Böylelikle bireylerin bireysel özellikleri desteklenerek etkili vatandaş olarak yetişmeleri sağlanacaktır.

2.4.4.3. Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler

Tüm bu süreçlerle birlikte yenilenen sosyal bilgiler programı yapılandırmacılık yaklaşımını temel alınarak yeniden güncellenmiştir. John Dewey’in görüşleriyle oluşturulmuştur. Temel amacı öğrencilerin karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirip gerçek hayatta uygulamalarını sağlamaktır. Etkinlikler

öğrencileri gerçek hayat problemlerinden ve güncel konulardan oluşur. Önceden belirlenmiş bir içerik yoktur. Böylelikle John Dewey'in düşüncelerinin temeli olan yapılandırmacılık yaklaşımı tüm eğitim-öğretim faaliyetlerinde birinci sırada yer almıştır. Bu yaklaşımın temel sayılıları öğrenmeyi-öğrenme veya kendi kendine öğrenme olarak özetlenebilir. Her birey kendi öğrenmesini kendisi yaşantıları yoluyla öğrenir. Deneyim kazanarak, araştırma yaparak ve çeşitli problemlere farklı bakış açıları getirerek farklı çözüm yolları bulabilir. Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler öğretiminde içerik hiçbir otorite veya bilim tarafından oluşturulmaz; öğrenenin kendi bireysel deneyimleri ve kabiliyetleri sonucunda oluşturulur. Yansıtıcı inceleme yaklaşımının genel amacı, öğrencilere kendilerini etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında karar vermeyi öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Öğrencilerde eleştirel düşünme ve değerlerin gelişmesi ön görülür. Toplumsal yaşamın bir ferdi olarak yetişen bireyler, toplumsal aktivitelere katılarak pek çok karmaşık sorunun çözümünde farklı eğilimler içerisinde olacaklardır (Doğanay, 2005). Öğretmen rehber konumundadır. Öğrencilere problem durumları sunar ve öğrencileri problem çözme sürecini kullanarak problemleri kendileri çözerler. Bu yaklaşımda özellikle yapılandırmacılığın temel etkinlikleri olan; işbirliğine dayalı, projeye dayalı, performansa dayalı, akran öğretimi gibi öğrenme-öğretme faaliyetlerine yer verilir. Geleneksel diye adlandırılan öğrenme çıktıları ve süreçleri genel anlamda kullanılmamaktadır. İçerik düzenlenmesinde öğrenme süreci içinde belirlenmektedir. Öğrenen içeriği kendi ilgi ve ihtiyaçlarına uygun hale getirerek analiz etmektedir. Ayrıca bireysel ve toplumsal alanlara ilişkin sorun ve problem durumları öğrenciye verilerek güncellenmiş biçimde öğrencinin bu sorun ve problemlere karşı bilinç geliştirmesi beklenmektedir.

2.4.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme

Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde ülkemizde benimsenen yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak düzenlenip hazırlandığı görülmektedir. Programın içeriğinde teorik kısımdan çok etkinlik ağırlıklı bir içerik düzenlemesi yapılmıştır. Öğrenme ve öğretimi uygulamaya dayalı hale getirerek aktif katılım ilkesi okul dışı öğrenme ile okulda öğretim yalnızca derslerle değil, dersler dışında da yaparak ve yaşayarak yürütülecek birçok eğitsel etkinliklerin yürütülmesiyle desteklenir. Böylece öğrencilerin konuşma, yazma, bilgi toplama, insan ilişkileri ve iletişim becerileri edinmeleri sağlandığı gibi, milli ve insancıl

duyguların gelişmesine de yardımcı olunmuş olur. Öğrencilerin geleceğin birer etkin vatandaşı, toplumun başarılı birer üyesi olabilmeleri için sosyal etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır. Öğretmenler öğrencilerin birlikte çalışma, demokratik düşünme, problem çözme, karar verme gibi sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarına uygun davranış geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Demirtaş ve Barth, 1997; Akt. Deveci, 2005). Sosyal bilgiler 2018 öğretim programı incelendiğinde etkinlikler ve kazanımlar nezdinde büyük değişiklikler olduğu görülmektedir. Burada esnek bir program anlayışından hareket edilerek öğrenme ve öğretme sayıtları soyut ve karmaşık olan sözel bilgilerin somutlaştırılarak daha esnek ve etkileşimli bir ortamda öğretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Programın ve dersin hemen hemen tüm kazanımları sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmeyi desteklemektedir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçlarından olan; *“10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algulamaları”* maddesi incelendiğinde okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler öğretiminde ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Burada öğrencinin bizzat tarihsel mekanların içinde bulunarak o dönemdeki sosyo-politik ve sosyo-kültürel şartlarını teneffüs ederek, tarihsel empati gücünü geliştirmiş olacaktır. Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısını kurarak değişimin ve gelişimin gücünü somut bir şekilde tecrübe etmiş olacaktır. Diğer taraftan öğrenci bu tür okul dışı öğrenmeler ile kendisinde özgüven ve öz değerlendirme yargısını geliştirecektir. Yani öğrenci bizzat tarihsel mekânlarda öğrenme gerçekleştirerek atalarının tarihsel serüven içerisinde neler başarıp büyük zaferlere imza attıklarını görerek, gurur duyarak özgüven kazanacaktır. Kendisi için ise kendi ecdadının yaptıkları özgüvenle toplumsal bakış açısıyla birey olarak neler yapabileceği konusunda sorgulamalar yapacaktır. Sosyal bilgiler dersinin diğer amaçlarından ve kazanımlarından birisi de bireyin sorumluluklarının farkında olarak demokratik tutum becerisine sahip bireyler yetiştirmektir. Bu sayede okul dışı öğrenme olarak sivil toplum kuruluşlarında veya belediye meclislerinde gerçekleştirilen bir etkinlik öğrencilerde sorumluluk bilincini geliştirerek hak ve adalet duygusunu körükleyecektir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar kısmında: *7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul*

bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır. Maddeden de anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmeler olarak kullanılabilen ortamlar ve teknikler oldukça fazladır. Okul dışı öğrenme ve sosyal bilgiler birbirini destekler niteliktedir. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme, inovatif düşünme eğitimi kapsamında bilginin birey için anlamlı ve yaşantısal hale getirilmesi esasına uygun olarak benimsenmiştir. Şayet bu felsefeden hareketle oluşturulan sosyal bilgiler öğretim programının temelinde okul dışı öğrenme birincil etkidir. Sosyal bilgiler öğretimi bireysel ve toplumsal yaşam becerilerinin kazandırılması esasını amaç edinmesinde ve bu amacın gerçekleştirilmesinde okul dışı öğrenme son derece elverişli imkanlar sunmaktadır. Örneğin: pazara gidelim etkinliği düzenlenerek öğrencilere Pazar yerinde insan ilişkileri, alışveriş biçimi, üretim ve tüketimin serüveni, toplumda yer alan bireylerin yaşam tarzı ve kültürel özellikleri vs. birçok konuda bilinçlenmeleri ve doğrudan yaşantı geçirmeleri sağlanır. Tüm bu kalıcı öğrenmelerin verimli biçimde kazandırılması okul dışı öğrenme sayesinde mümkün olacaktır. Diğer yönden tarihi ve kültürel mirasımızın öğrencilere doğru ve etkili biçimde kazandırılması sosyal bilgiler öğretiminin temel sayıltılarından biridir. Öğretim programında içerik bilgilerin ezber yoluyla değil de tarihi ve kültürel mirasımızın öğrenciler tarafından özümsemiş farkındalığın içselleştirilmesi amaçlanır. Bu amaç çerçevesinde farkındalığın oluşturulması yine okul dışı öğrenme sayesinde mümkün olacaktır. Yenilenen sosyal bilgiler programında yine öğrencilerde demokrasi bilinci geliştirilerek demokratik tutum edinmeleri amaçlanmaktadır. Burada öğrencilerle belediye meclislerine veya seçim kurulları okul dışı öğrenme olarak son derece elverişlidir. Burada çok yönlü ve etkileşime dayalı bir ortamda öğrencilere vatandaşlığın gerekleri, demokrasinin nitelikleri hakkında yaşam becerileri kazandırılabilir.

2.4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Sosyal bilgiler dersi, toplumsal hayatın içinde yer alan hemen hemen tüm alanlara ilişkin bilgi ve becerileri kapsamı dolayısıyla okul dışı öğrenme ortamlarına pek çok yönden yer vermektedir. Bireyin sosyalleşerek hayatta etkin biçimde yer

alması için bu okul dışı öğrenme ortamları bireyin çok yönlü gelişimine son derece katkı sağlayacaktır.

2.4.5.1.1. Okul Dışı Öğrenme Olarak Yerel Tarih

Işık (2008: 291)'a göre, yerel tarih, *“bir yörenin geçmişten günümüze tarihsel gelişimi ve bu gelişim sonucu o yörede oluşan tarihsel izlerdir. Yörenin tarihsel geçmişi ve o geçmişten kalan izler o yörenin, bölgenin yerel tarihini oluşturmaktadır* (Akt. Yeşilbursa, 2015). Belirli bir mekânda yaşayan insanoğlunun kökenini, geçmişten günümüze yaşam tarzını, sosyo-kültürel ve ekonomik gelişim sürecini; velhasıl yaşadığı çevrenin geçmişini inceleyen bir bilim alanıdır (Aydın ve diğerleri. 2016:524). Yukarıda yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak yerel tarihin alanının geniş olduğu söylenebilir. Şöyle ki yerel tarih kapsamına giren sayısız konular ve alanlar vardır. Yerel tarih, bireylere öncelikle merak duygusundan ve dolayısıyla araştırma yapma becerisinden yola çıkar. Öğrenciler yaşadıkları çevrenin, bölgenin öncelikle kökenini ve tarihsel süreçte bu bölgelerde kimlerin yaşadığı? Bu bölgeye nasıl katkı sağladıkları? Tanık oldukları zaman diliminde bizlere miras olarak ne bıraktıkları? Öğrencilerin soracağı soruların başında gelir. Bu soruların sayısı ve niteliği her bir öğrenciye göre değişir. Tüm bunlardan hareketle öğrenciler tarihi konuların araştırılması ve çevresinde bulunan tarihi mekânları araştırmaya koyulması yerel tarihin bizlere amacını göstermektedir. Burada öğrenci tarihi konuların soyut ve karmaşık yapısından kurtularak tarihi yeniden yaşayacaktır. Böylelikle öğrencinin zihninde yer alan tarihi konular somutlaştırılarak eğlenceli hale gelecektir. Yaşadığı çevrenin hikâyesini kendisi yaparak yaşayarak öğrenmiş olacak böylelikle özgüveni gelişecektir. Öğrencilere araştırma yapma ve gözlem yapma becerisini kazandırmanın en önemli yollarından birisidir yerel tarih. Öğrencilerin geçmişin izinden kopmayarak, geçmiş-bugün-gelecek bağlamında farkındalığı pekişmiş olacaktır. Yerel tarih kapsamında öğrenciler çeşitli kaynaklardan araştırma eğiliminde bulunacaklar. Böylelikle farklı kişiler ve kurumlarla iletişim halinde olacaklar. Bu sayede de bireyler tarihin sadece kuru kuruya düz sunularla anlatılan bir alan olmadığından, daha çok farklı tezahürleri olan, birçok dayanakları, etkileri olan bir alan olduğunu fark edeceklerdir. Diğer taraftan yerel tarih konularının ve kaynaklarının çok çeşitli olması öğrencilerin araştırma becerilerinin kapsamını genişleterek onlara farklı bakış açısı kazandıracaktır. Öğrenciler, yerel tarihin sunduğu imkânlarından birisi de çevrelerinde yer alan anıt, bina, mimari yapılar, han, kervansaray, köprü gibi eserlerde

geçmişin ve geçmişte buralarda ikamet eden kişilerin hayatlarına ayna tutarak günümüze yansımaya tanıklık etmiş olacaklardır. Öğrencilerde, mimari eserlerdeki dokunuş, işleniş ve motiflerdeki estetik yapıyı keşfetmeleri onların estetik haz elde etmelerini sağlayacaktır. Yerel tarih her bölge ve yöre için elverişli olamamaktadır. Çünkü her bölgenin veya yörenin tarihi bir geçmişi olmayabilir. Yerel tarih uygulaması gelişi güzel yapılmamalıdır. (Işık, 2008)'e göre yerel tarihin belli başlı eğilimleri mevcuttur. Bunlar: Yerel tarih içerik olarak somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora olacak şekilde öğrencinin gelişim özelliklerine uygun biçimde sunulmalıdır. Şayet öğrenciler böylelikle kendi ihtiyaçları ve kişisel özelliklerine uygun olarak yerel tarih uygulamalarını istekli şekilde içselleştirmiş olacaklardır. Sosyal bilgiler öğretim programında özellikle öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler vardır. Bunlardan: Kanıtı kullanma ve yorumlama, empati (tarihsel empati), gözlem, değişim ve sürekliliği algılama, mekanı algılama gibi becerileri öğrencilere kazandırmak için yerel tarih okul dışı öğrenme olarak mükemmel bir yaşantı sağlayacaktır. Örneğin; öğrenci yaşadığı bölgenin tarihine ilişkin araştırma yaparken o çevrede bulunan tarihi mekânlar ve anıtları keşfedeceğinden burada kanıtı kullanma ve yorumlama becerisi aşılacaktır. Şayet öğrenci tarihi mekândan çıkarsamalarda bulunarak yorum yapabilecektir. Diğer yönden bu sayede gözlem becerisi gelişmiş olacaktır. Geçmişten günümüze yaşadığı bölgede ne tür değişim ve farklılıklar olduğu bunun insanların yaşantılarına etkisini kavrayarak değişim ve sürekliliği algılama becerisi gelişmiş olacaktır. (McCleave, 2003:41)' in ifade ettiği üzere yerel tarihin öğretimde etkisi üzerine tarihi konuların öğretimi tarihi mekanlarda gerçekleşir, bu sayede öğrencilere bu mekanlar; görsel, işitsel, dokunsal ve etkileşimli öğrenme yaşantıları sunar (Akt. Yeşilbursa, 2015).

2.4.5.1.2.Okul Dışı Öğrenme Olarak Sözlü Tarih

Somersan (2007:368)' nın ifade ettiği gibi sözlü tarih, “*yaşayan kişilerin kendi geçmişleriyle ilgili belleklerinin, toplumsal olayların, tanıdıkları kişilere dair anlatımlarının ve genel olarak anılarının, mülakat yoluyla kayda geçirilmesidir*” (Akt. Göç. 2008). Thompson'a göre sözlü tarih, insanların söylediklerini dinlemekten ve belleklerini kullanmaktan kaynaklanan bir tarih biçimidir (Akt. Doğan, 2015:114).

Tanımlamalardan yola çıkılarak sözlü tarih için genel anlamda şöyle yorumlar yapılabilir: Sözlü tarih ulusların geçmişinde önemli olaylara tanıklık etmiş kişi v şahsiyetlerden, olaylar ve olgular hakkında hatıratlarını dinlemektir. Burada sözlü

tarih yakın çevremizde bulunan şahsiyetler olabileceği gibi araştırılarak bulunan şahsiyetler olabilir. Sözlü tarih sadece anlatım yapan kişiden dinlenilerek bilgi edinme değildir. Sözlü tarih çalışmasına kaynaklık eden kişilerin anlatım ve anılarından yola çıkılarak geçmişten yaşanmış olay ve olgular hakkında kapsamlı çıkarsamalar yapmaktır. Böylelikle ister küçük yaştaki bireyler olsun ister yetişkin bireyler olsun sözlü tarih yoluyla geçmişteki olaylar ve olgular hakkında eleştiride bulunma, empati kurma, karar verme, sorumluluk alma, farklı bakış açısı kazanma, duyarlılık, iletişim gibi becerileri de kazanmış olacaktır. Sözlü tarih ile ilgili Caunce (2001)'de sadece anlatan, dinleyen ilişkisinden çok; sözlü materyal sağlayana, araştırmacıya, konuştuğu insanlardan bir şeyler talep edene yönelik çift yönlü bir süreçtir (Akt. Doğan, 2015:115).

Sözlü tarih özellikle tarihi geçmiş olay ve olgularda yer alan gizli kahraman ve kişiliklerin de gün yüzüne çıkarılarak yeni nesillere tanıtılmasında önemli rol oynar. Şöyle ki tarihi kitap ve belgelerde, tarihi eserlerde, kitabelerde, lugatlarda ismi geçmeyen kişiler ve olaylar ortaya çıkarılabilir. Herhangi bir yörede yapılan sözlü tarih çalışmasına katılan anlatıcı, bu kişilikleri tanıtabilir. Sözlü tarih bir nevi tarihi olay ve olguları bu olay ve olguları yaşayan kişilerle tekrardan tarihi yaşamaktır. Burada tarih yeniden göz önünde canlandırılarak senaryo misali yeniden tarihi ruh canlanmış olur. Toplu şekilde gerçekleştirilen sözlü tarih çalışmalarında öğrenciler arasında iş birliğine dayalı çalışma becerisi geliştirilmiş olur.

Sözlü tarihe yer verilirken tarihi olaylara tanıklık etmiş anlatıcı kişilerin yanına gidilerek veya onu bir yere davet ederek gerçekleştirilebilir. Burada illaki birincil kaynak kişi olabileceği gibi tarihi olaya tanıklık etmiş kişilerin yakın çevresinde bulunup o kişiden tarihi olay veya olguları dinlemiş, tecrübe etmiş ikincil kaynak kişiler de olabilir. Burada sözlü tarih çalışmalarında öğrencilerin daha çok edilgen biçimde pasif dinleyici rolünde olabilecekleri gibi yanlış bir algı anlaşılmasın. Aslında öğrenciler araştırmacı olarak tarihi olay ve olguları tarih kitaplarından değil de etkileşimli bir ortamda sorular sorarak, eleştirel bakış açısı ile anlatılanları analiz ederek kendilerince çıkarsama da bulunarak yargıya ulaşmaktadırlar. Bu durumda hem anlatıcı hem de araştırmacılar olarak öğrenciler süreçte aktiftirler.

Sözlü tarih çalışmalarının gerek sosyal bilgiler alanında gerekse tarih öğretiminde yukarıda açıklandığı üzere önemi büyüktür. Yapılan araştırmalar ve çalışmalar yenilenen sosyal bilgiler öğretim programı dikkate alınarak

değerlendirilecek olunursa sözlü tarih uygulaması okul dışı öğrenme kapsamında son derece etkilidir. Türkiye’de 2005 yılında kademeli olarak uygulamaya konulan ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında küçük öğrencilerin 4.sınıftan itibaren nesnelere ve sözlü tarih yöntemine dayalı aile tarihi oluşturma ve yazma deneyimleri kazanmaları için kazanımlar ve beceriler oluşturulmuştur (MEB, 2005). Yine yenilenen 2018 sosyal bilgiler öğretim programında da okul dışı öğrenme olarak sözlü tarih uygulamalarına sıkça yer verilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretiminin daha etkili ve verimli hale geleceği vurgulanmaktadır. Diğer taraftan yapılandırmacı yaklaşımın temeli olan yaparak yaşayarak öğrenme ve aktif katılım ilkesi çerçevesinde sözlü tarih uygulamaları öğrencileri bu konuda süreç içinde aktif kılmaktadır.

2.4.5.1.3.Okul Dışı Öğrenme Olarak Müze Eğitimi

Müzeler bir toplumun ortak kültür ve ortak şuurunu yansıtan, geçmişten geleceğe ışık tutan en büyük değerlerdir. Müze eğitimi denilince akla insanlığın ortak mirası anlaşılmaktadır. Şayet müzeler hangi ulusun coğrafyasında ve ya hangi ülkenin bünyesinde yer alırsa alsın tüm insanlığın korunması ve sahip çıkması gereken ortak bir mirastır. Müzeler ilk çağlardan bu yana insanlığın tarihini, kültürünü, zihniyet yapısını, estetik anlayışını yansıtan ortak bir hafızadır. Müzenin alan yazında çeşitli tanımlamaları mevcuttur:

ICOM’un 2004’te yaptığı tanıma göre müze, toplum ve gelişiminin hizmetinde eğitim, eğlence ve zevk amacıyla insanlığa ait maddi kanıtları toplayan, sergileyen, üzerinde araştırma yapan ve kar amacı gütmeyen halka açık, sürekli kurumlardır (Akt. Ata.2015:175). Müzeler toplumların sosyo-kültürel değerleriyle bütünleşmiş sosyal bir laboratuvarlardır. TDK (1998)’nin tanımına göre müze, “sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı” olarak ifade edilmiştir. Kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede etkili olan daimi kuruluştur (T.C.K.B., 2011).

Yukarıda yer alan müze tanımlamalarına bakıldığında müze eğitiminin aslında eğitim-öğretim faaliyetlerindeki önemi açıkça ifade edilmiştir. Müzelerin genelde

eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında özalde ise sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme olarak kullanılması öğreten-öğrenen açısından son derece önem arz etmektedir. şayet müzeler, geçmişten geleceğe uzanan uzun köprüler işlevi görmektedir. Bu köprülerin üzerinde geçmiş-bugün- gelecek zaman kapsülünü üzerinde taşır. İnsanlığın ortak değerlerini içinde barındıran müzeler sosyal bilgiler programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerini öğrencilere kazandırmada son derece etkilidir. Öğrenciler müzelerde 3 boyutlu etkileşimli ortamda eserlere karşı daha duyarlı hale gelerek saygı değerini içselleştirmiş olacaklardır. Sosyal bilgiler öğretiminde müzeler kaçınılmazdır. Müzeleri sadece tarihi mekanlar olarak algılamamak gerekir. Müzeler kültürel değerlere ait; hukuk, antropoloji, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, sanat gibi sosyal bilimlerin hemen hemen tüm alanlarına ait beceri ve değerler yer almaktadır. Müzeler bireylerin birçok farklı yönlerine hitap etmektedir. Öncelikle bireylerde estetik haz duygusunu geliştirmektedir. Diğer taraftan bireylerin yaratıcılıklarını geliştirir. Bireyler sanat eserlerindeki estetik anlayıştan yola çıkarak farklı bakış açısı geliştirebilirler. Sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin kullanım alanları ve katkıları yadsınamayacak kadar fazladır. Öğrencilere somut yaşantı sağlama, tarihsel empati kurma, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, tarihe saygı, tarih bilinci, farklılıklara saygı, vatanseverlik, gözlem gibi becerilerin kazandırılıp geliştirilmesine çok büyük katkı sağlamaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri bu konuda adeta müzelerin demirbaşları gibi olmalıdırlar. Yani hemen hemen tüm sosyal bilgiler öğretimine dair etkinlikler ve okul dışı öğrenme kapsamında müzeleri vazgeçilmez değerler olarak görmelidirler. Hatta müzelerde söyleşiler, sergi, seminerler, sempozyumlar düzenlemelidirler. Bu çeşitli etkinlikleri öğrencilerle beraber planlamalıdırlar. Müzelerin öğrencilerin gelecek hayatlarına dair planlamalarında onları etkileyen en önemli ortamlar olduğunu unutmamalıdırlar. şayet bir öğrenci müze ortamında çok farklı yaşantılar gerçekleştireceği için orada farklı bakış açısı edinerek farklı bir alana ilgi duyabilir. Sosyal bilgiler öğretmenleri müzelerde farklı öğretim tekniklerini de uygulayabilirler. Örneğin: Müzede öğrencilerle beraber incelenen bir eser üzerinden yola çıkılarak rol oynama veya drama etkinliğine yer verebilir. Bu sayede öğrenme ortamı daha da aktif katılımlı hale gelerek öğrenciler öğrendikleri yeni bilgi ve becerileri uygulamaya dönüştürmüş olacaklardır. Hem bu sayede müze ortamında öğrendiklerini süreç içerisinde öz değerlendirme veya akran değerlendirme yaparak alternatif değerlendirme basamaklarını kullanmış olacaklardır. Müzeler bireylerin kendilerinin

de içinde buldukları ülkeye dünyaya karşı görsel farkındalıklar sunmaktadır. Burada bireylere sadece bilgi edinme amacı değil bireylerin her yönden farkındalıklarını artırmaktadır. Çünkü müzeler çok yönlü ve çeşitlidir. Burada müzecilik sadece tarihi ve kültürel öğelerin bulunduğu mekanlar değil doğa, bilim ve teknik, askeri, güzel sanatlar, açık hava, etnoğrafya gibi birçok türleri vardır. Ayrıca müzeler bilimsel gelişmelerin ve tekniğin gelişmesine son derece hizmet etmektedir. Müzenin okul dışı öğrenme sürecinde öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirerek fikir geliştirmelerine katkı sağlar.

Müze gezilerinde öğrencilerin öğrenme stilleri (dokunmatik, işitsel, görsel öğrenenler vb.) de dikkate alınmalıdır (Ata, 2015:181). Müzeler yukarıda bahsedildiği üzere bireysel farklılıkları göz önünde bulundurur. Her öğrencinin öğrenmesine hizmet eden ortamlardır. Müzeler gelişen ve değişen teknolojik çalışmalarla daha da ekonomik ve pratik hale gelmektedir. Özellikle artırılmış gerçeklik uygulaması ile müzelerin işlevleri daha da artmaktadır. Bu sayede uzaklarda bulunan müzeler gezilip incelemeler yapılabilir.

2.4.5.1.4. Okul Dışı Öğrenme Olarak Doğa Tarihi Müzeleri

Doğa tarihi müzeleri kavram olarak ifade incelendiğinde alan yazında dünya üzerinde yer alan fauna ve flora türlerini, kayaç ve fosil oluşum şekillerini koruyarak doğa sevgisini ve duyarlılığını bireylere aşılama benimsenmiş kuruluşlardır. Amaç olarak doğal oluşumları insanlara açık hale getirerek doğal çevreye olan farkındalığı oluşturmaktır. Bilimsel araştırmalar ve çalışmalarla doğa bilimcilerin desteklenerek botanik alanların geliştirilmesini sağlar. Dünya üzerinde yer alan tüm ilginç jeolojik oluşumları ve canlı türlerinin tanıtılması üzerine programlar yapmaktadır. Doğa tarihi müzeleri tüm araştırma ve çalışmalarını sergiler yoluyla insanlara açık olarak düzenler. BM; Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO)'nın, 1972 yılında hazırladığı Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi'yle, dünyada yer alan kültürel öğelerin korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar benimsenerek bu çalışmaların tezahürleri doğa tarihi müzelerinin geliştirilmesi yönünde de olmuştur. Çevresel duyarlılığın artırılması açısından doğa tarihi müzelerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ancak ülkemizde doğa tarihi müzelerinin gelişimi ve yaygınlaşması Dünya ülkelerine göre geride olduğu görülmektedir. Ülkemizde yakın zamanda yaygınlaşmaya başlamıştır. Küçük bir müze olarak Ege Üniversitesi'nde 1967'de doğa tarihi müzesi açılmıştır. Ardından farklı yerlerde bu tür müzeler açılmaya devam

etmiştir. Doğa tarihi müzeleri gerek jeolojik oluşumu itibariyle Anadolu yarımadası gerekse bitki ve hayvan çeşitliliği açısından son derece zengin ve korunması gereken bir yerdir. Ülkemizde bu tür müzelerin daha çok yaygınlaştırılarak öğrencilere fauna ve flora çeşitlilikleri tanıtılmalı; böylece doğal mirasa olan duyarlılık kazandırılmalıdır. Doğa tarihi müzeleri sosyal bilgiler öğretiminin önemli sac ayağı olan coğrafi olay ve olguların kavratılmasında son derece önemli bir öğedir. Bu müzeler okul dışı öğrenmeye ilişkin estetik anlayışın yerleşmesinde doğru çevre bilinci kazandırılmasında etkin rol oynamaktadır. Burada öğrenciler doğal çevreye duyarlı olma değerini içselleştirerek doğal mirasın koruyucusu olma bilincini kavramış olacaklardır. Ayrıca hem kendi ülkesinin doğal zenginliğini hem de dünyada yer alan tüm doğal zenginliklerin farkına varacaktır. Öğrenciler doğayı gerçekleriyle görerek fosil ve jeolojik oluşumları insanlığın hizmetine sunma amacını kazanacaklardır. Doğa tarihi müzeleri sosyal bilgiler öğretiminde gözlem, mekân algılama, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin öğretiminde etkili ve dinamik öğrenme sağlamış olacaktır. Ayrıca jeolojik ve fosil oluşumları aktif olarak gözlemleyen öğrencilerde değişim ve sürekliliği algılama becerisi gelişecektir. Bu sayede doğada yer alan döngüyü anlama ve görsel duyarlılık edinme becerileri de desteklenmiş olacaktır. Geçmişten günümüze kadar dünya üzerinde yaşamış canlı türlerinin araştırılıp sergilendiği doğa tarihi müzelerinde öğrenciler nesli tükenmiş ve nesli tükenmekte olan canlılar hakkında daha duyarlı hale gelmelerini sağlayacaktır. Ayrıca burada doğal dengenin unsurları ve insanoğlunun doğal dengeye yönelik tehditleri gözler önüne sererek çevre sorunlarının sebeplerinin öğrenciler tarafından net bir biçimde görülmesi sağlanmış olur. Öğrencilerde sorumluluk bilinci oluşarak sürdürülebilir yaşam alanına yönelik fikir ve projeler üzerine düşünmeleri sağlanmış olur. Öğrenciler böylece toplumda yardımlaşma ve dayanışma duygusu çerçevesinde ortak işbirliği ve doğayı koruma kampanyaları içine girmeye gönüllü hale gelmeleri teşvik edilmiş olur.

2.4.5.1.5. Okul Dışı Öğrenme Olarak Sanal Müzeler

Müzeler bireylere çok yönlü etkileşim ve deneyim sunan öğrenme ortamlarıdır. Şayet gerek bilimsel açıdan gerekse kültürel açıdan zengin bir içerikle donatılmış estetik haz veren kuruluşlardır. Eğitimde müzecilik faaliyetlerinden çok fazla faydalandığı bilinmektedir. Çünkü müzeler bizlere birincil kaynaklardan öğrenme imkânı sunmaktadır. Ancak her yer müzelere ulaşmak mümkün

olmamaktadır. Gerek bulunulan bölgenin şartları gerekse zaman-maliyet açısından her öğrenci müze eğitiminden yararlanamamaktadır. Ayrıca öğretmenler ve okul yönetimi müze eğitiminin prosedür ve maliyeti açısından müze eğitimini tercih etmemektedirler. Tüm süreçlerin sonucu olarak gelişen teknolojik imkanlar çerçevesinde hiçbir mekan değişimi ve zaman kaybı olmadan müzeler bulunulan ortamdaki sanal olarak gezilip ziyaret edilebilmektedir. Sanal müze kavramı karşımıza çıkmaktadır. Sanal müze gerçek müze ortamını internet aracılığıyla uzaktan eğitim kapsamında istenilen müzenin sanal ortamda ziyaret edilmesini sağlamaktadır. Dijital ortamda müzenin bilgisayar aracılığıyla kopyalanarak ses, film, resim formunda ziyaretçilerin hizmetine sunumu yapılmaktadır. Ziyaretçiler müzede yer alan her türlü sergilenen eseri yakınlaştırma, döndürme, resmini çekme imkânına sahiptirler. Müzelere sanal turlar düzenlenerek müzenin her bir köşesine geçişler sağlanmaktadır. Ayrıca kesintisiz iletişim ve sınırsız erişim sağlar. Klasik müzelerde yer alan izin, prosedür, zaman sınırı, güvenlik tedbirsizliği sıkıntısı yaşanmadan istenilen an sanal olarak ziyaret edilebilir. Sanal müzeler artık o derece geliştirilmiştir ki normal müze içinde dolaşırken hissedilen kokular bile bilgisayarda sanal olarak dolaşırken hissedilmektedir. Müzelerde yer alan nesnelere ve eserlere üç boyutlu olarak yansıtılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze kullanımı tavsiye edilmekle beraber okul dışı öğrenme ortamı olarak son derece zengin içerikler sunmaktadır. Kavramların öğretiminde eğlenceli bir ortam sunarak tarihi, doğal ve kültürel farkındalığı artırmaya yönelik öğrenme imkânı sunmaktadır. Sanal müze eğitimi okul dışı öğrenmeyi destekleyen çok yönlü bileşendir. Şayet sanal müze eğitimi, öğrenci merkezli ve etkinlik temelli öğrenmeyi esas alan yapılandırmacı yaklaşımı amaç edinmiştir. Okul dışı öğrenme olarak ele alındığında öğrenmeye ilişkin ilgi ve motivasyonu artırarak öğrenciler istekli hale gelmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminde yer alan dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı ve yenilikçi düşünme becerisini geliştirmektedir. Öğrenciler teknolojik ve bilimsel çalışmalara karşı ilgili hale gelerek yaratıcılıkları desteklenmiş olacaktır. Sanal müzeler ulusal müzelere erişim sağladığı gibi uluslararası müzelere de erişim sağlayarak evrensel boyutta öğrencilerin küresel boyutta dünya mirasına karşı bilinçlenmelerini sağlamaktadır. Böylelikle toplumlararası ilişkilerin artması, bilgilerin küresel boyutta paylaşılarak; barış, kardeşlik, dayanışma, yardımseverlik, duyarlılık, hoşgörü, saygı, sorumluluk, bilimsellik gibi değerlerin kazandırılması sağlanmış olacaktır.

2.4.5.1.6. Okul Dışı Öğrenme Olarak Tarihi Yerler

Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi konuların öğretimi çok önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi serüvenin doğru ve etkili biçimde öğrencilere kavratılması okul dışı öğrenmeye olan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Okul dışı öğrenme öğrencinin öğrenilenle ilgili bizzat yaparak yaşayarak, etkileşim içinde öğrenmesini sağlamaktadır. Bu konuda tarihi yerler(anıt, heykel, bina, medrese, cami, sokak, han, kervansaray, kümbet, mezar, bedesten, saray... vs.) son derece etkili ve kalıcı öğrenmeler için okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Tarihi olay ve olguları ezberden kitap veya başka kaynaklardan tek düze öğrenmek yerine ilk elden o dönemin tarihi olaylarının geçtiği mekânlardan etkileşimli olarak öğrenmek daha kalıcı yaşantı sağlar. Öğrencilerin tarihsel empati yetenekleri gelişerek tarihi ve kültürel mirasa duyarlılık artmaktadır. Çünkü tarihi yerlerde edinilen yaşantı sayesinde öğrenciler o ortamda gözlem yaparak o dönemin şartları açısından sağlıklı çıkarımlarda bulunabilirler. Örneğin: Osmanlı'da eğitim konusunu işleyen bir öğretmen Topkapı Sarayı'nda öğrencilerle beraber o ortamda işlemesi Osmanlı'da eğitimi sarayda göstererek işlemesi öğrencilerin konuyu rahat biçimde kavrayıp dönemin eğitim felsefesi hakkında çıkarımlarda bulunabilir. Ayrıca öğrencilerin bir tarihçi gibi tarihi yaşıyormuşçasına 5N1K sorularını sorarak delillerle tarihsel olay ve olguların ilişkisini doğru biçimde kurmaları sağlanmış olur. Tarihsel perspektiften bakarak problem çözme becerileri geliştirilmiş olur. Herhangi bir tarihi mekâna gitmeden işlenecek tarihi konu hakkında öğrenciler bilgilendirilmelidir. Çünkü ön bilgileri eksik olarak tarihi mekana giden öğrencilerde empati kurma ve tarihi olay ve olgulardan çıkarımda bulunma becerisi geliştirilemez. Ayrıca öğrencilerde merak duygusu geliştirilerek tarihi yerle ilgili etkinlikler düzenlenmelidir.

2.4.5.1.7. Okul Dışı Öğrenme Olarak Alan Gezileri

Alan gezileri 21. yüzyılda eğitim ve öğretimin ayrılmaz parçasıdır. Şayet alan gezilerinin öğrencilerin öğrenme süreci boyunca doğrudan yaşantı sağlayarak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirildiği bilinmektedir. Öğrenmenin tek düze aktaran bir öğretici tarafından değil de bizzat öğrenen tarafından yapılandırıldığı bir ortamda gerçekleşmesi savunulmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde de alan gezileri öğrenmenin maksimum düzeye yakın gerçekleştiği bir okul dışı öğrenmedir. Alan gezileri, öğrencilerin öğrenilenle aynı ortamda bulunarak öğrenme ürünüyle etkileşime dayalı incelemeleri içerir. Burada alan gezileri öğrenene çok yönlü

yaşantılar sunar. Örneğin: coğrafi bir olayın çok boyutluluğunu öğrencilere kazandırmak için Nevşehir Ürgüp-Göreme bölgesine yapılan bir alan gezisinde öğrenciler önce çevrelerinde bulunan toprak kayaç yapısını inceleyebilirler. Kayaç yapısına dokunarak kimyasal ve fiziksel özellikleri hakkında çıkarımda bulunabilirler. Ardından bu kayaç yapısının çeşitli nedenlerle nasıl bu şekil alabileceğini o bölgenin iklimini çevrede yetişen bitki türlerinden yola çıkarak bağ kurabilirler. Çevrenin yağış ve sıcaklığının yıl içinde dağılımını göz önüne alarak etkili olan dış kuvvet unsurlarının şekillendirici gücü hakkında bilgi sahibi olabilirler. Ayrıca o yörenin insanın ekonomik geçim kaynağı ve iklim özellikleri arasında ilişki kurabilirler. Görüldüğü üzere alan gezileri bilginin doğrudan ezbere öğrenilmesinden ziyade bilgiye bireyin bizzat kendisinin ulaşmasını ve yapılandırmasını ön gören bir süreçtir. Okul dışı öğrenmenin hemen hemen tüm fonksiyonlarını içermektedir.

Alan gezileri belli bir plan ve program dâhilinde gerçekleştirilmesi gerekir. Gezi dersin kazanımlarına uygun olarak gerekli izinler alınarak prosedürün gerekleri yerine getirilmelidir. Öğrenciler alan gezisine ilişkin ön bilgilere sahip olmalıdır. Ayrıca gidilecek ortam veya bölge şartları öğrencilerin inceleme ve araştırmalar yapmalarına uygun olmalıdır. Şayet alan gezilerinin birincil amacı öğrenen bireylerin bilgiye incelemeler yaparak mekânı algılama becerisini geliştirmeleri sağlanmaktadır. Mekânı algılama becerisinin yanında mekânsal tasvir ve mekânsal analiz becerileri desteklenmiş olmaktadır. Ayrıca gezi öncesinde öğretmen ön incelemeler yapmalıdır. Güvenlik önlemleri alınarak gezi sırasında ve sonrasında herhangi bir güvenlik sorununu mahal verilmemelidir. Okul yönetimi ile işbirliği yapılarak gerekli bilgilendirme yapılmalıdır. Gezi sırasında öğrencilerin zamanı etkili kullanmaları için plan yapılarak önerilerde bulunulabilir. Gezi sonrasında öğrencilerin edindikleri yaşantılardan çıkarımda bulunarak gezi köşesi etkinliği düzenlenebilir.

2.4.5.1.8. Okul Dışı Öğrenme Olarak Atölyeler

Sosyal bilgiler öğretiminin diğer en önemli zenginliklerinden birisi de atölyelerdir. Atölyeler, genel olarak sanattan sanayiye kadar geniş çerçevede çeşitli ürünlerin üretilip sergilendiği merkezlerdir. Atölyelerde makine üretiminden el işi üretilmeye kadar pek çok ürünü görmek mümkündür. Günümüzde atölyelerin yaygınlığı geçmişe nazaran azalma olmuştur. Şayet bu azalma da teknolojinin hızlı gelişimi etkili olmuştur. Tarihe baktığımızda küçük atölyeler üretim ve dağıtım merkezleri iken ancak günümüzde onların yerini büyük fabrikalar almıştır. Atölyeler,

tarihi ve kültürel birçok unsuru barındıran merkezlerdir. Sosyal bilgiler öğretiminde atölyelerin üretim-tüketim-dağıtım, kültür ve miras, bilim teknoloji toplum öğrenme alanlarıyla ilişkili konuların yer aldığı; ayrıca değişim ve sürekliliği algılama becerisi, sosyal katılım becerisini geliştirmeye yönelik büyük fayda sağlamaktadır. Bireyler atölyelerde herhangi bir ürünün üretim sürecini aşama aşama analiz ederek ve elimize ulaşan ürünlerin serüvenini görme imkânına sahip olmaktadırlar. Üretim-tüketim-dağıtım öğrenme alanına ilişkin kazanımları aktif olarak gerçekleştirilmiş olur. Ayrıca geçmiş-bugün-gelecek bağlamında, atölyelerde sergilenen eski ürünlerle günümüzde üretilen ürünleri karşılaştırma imkânı bularak değişim ve sürekliliği algılama becerisi desteklenmiş olur. Tarihi ve kültürel değerlerimizi yansıtan çeşitli ürünleri inceleme ve gözlemlenme yaparak kültürel mirasa duyarlılık, tarihsel mirasa duyarlılık artarak sanatsal değerlere bilinçlenme düzeyi yükselecektir.

Yukarıda değinildiği üzere sosyal bilgiler öğretiminde atölyeler okul dışı öğrenme olarak pek çok alanda hizmet etmektedir. Öğrenci aktif olarak ilk elden duyu organlarıyla gözlemleyerek öğrenme süreci gerçekleşmektedir. Atölyelerde gerçekleşen bu okul dışı öğrenme etkin katılım ilkesi çerçevesinde çevreyle etkileşim kurmuş olacaktır. Ayrıca atölyelerde üretilen ürünlerin üretim sürecini izleyerek ülkenin kaynaklarına ilişkin tutarlı ve duyarlı olma bilinci gelişecektir. Öğrencilerin gözlem yapma, analiz etme ve değerlendirme yapma becerileri gelişecektir.

2.4.6. İlgili Araştırmalar

Güleç & Alkış (2003), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu” adlı çalışmasında, Müzecilik çeşitli nesne ve eşyaların sergilenip seyredilen mekânlar olmayıp, ziyaretçiler ile objelerin etkileşim içine girerek inceleme-araştırma boyutunda çok yönlü iletişimsel bağlantının kurulduğu alanlardır. Bu alanlar, modern eğitim yaklaşımları otoritelerince teşvik edilerek eğitim- öğretim faaliyetlerinin okulun içinden çıkarılarak bu alanlara doğru yaygınlaştırılması vurgulanmaktadır. Farklı ortam ve mekânlar öğrencilerin kalıcı ve etkili öğrenmelerine büyük katkılar sağlamaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde müzecilik faaliyetlerinin önem ve derecesi ortaya konularak sosyal bilgiler dersinin çok yönlü ve toplu öğretim mantığı çerçevesinde müze kullanımının etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda ise, müzecilik faaliyetler, eğitim öğretim ekseninde ve iletişim boyutunda ele alınarak müzenin derslerde kullanılıp kullanılmadığı ve müzecilik faaliyetleri incelenmiştir. Müze gezileri ve bu gezilerin

etkililiği çeşitli kriterler açısından ele alınmış ve okulun bağlı bulunduğu sosyo-ekonomik çevreye gore, müze gezilerinin nicelik ve nitelik açısından farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilerek araştırma sonuçlandırılmıştır.

Demir (2007), ‘‘Sınıf retmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Gözlem Gezisi Yöntemini Uygulama Durumları’’ adlı çalışmasında, sınıf retmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları ortaya çıkarılmaya çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda, sınıf retmenlerinin gözlem gezisi uygulama durumlarının genel olarak retmenlerin görev yaptıkları sınıfların düzeyine, retmen cinsiyetine, kıdem durumuna, okul türüne, sınıf mevcuduna ve yöntemi uygulama sıklığına göre her ifade için geçerli olmasa da anlamlı olarak farklılaştığı ortaya koymuştur.

G (2008), ‘‘Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler Derslerinde Uygulanması; Karşılaşılan Güçlükler ve çözüm nerileri (Yozgat rneği)’’ adlı araştirmasında, sosyal bilgiler üretiminde yerel tarih uygulamalarının önem derecesini ortaya çıkarmak, Yozgat ilindeki ilkretim okulları ikinci kademedede görev yapan sosyal bilgiler retmenlerinin derslerinde yerel tarih uygulamalarına yer verme durumları ve bu uygulamalar sırasında karşılaştıkları güçlükler saptamak maksatlı araştırmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda yerel tarihin önemli olup, sosyal bilgiler derslerinde uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yeşilbursa (2008), ‘‘Sosyal Bilgiler retiminde Tarihî Yerlerin Kullanımı’’ adlı araştirmasında tarihi yerlerin sosyal bilgiler üretiminde rencilerin st düzey düşünme becerilerini geliştirmeye son derece hizmet ettiği, rencilerin somut yaşantı sağlayarak elde edilen bilgi ve becerilerden yola çıkılarak analiz, sentez ve karar verme kabiliyetlerini geliştirdiği saptanmıştır. Ayrıca tarihi yerlerin kullanımı rencilerde sorgulama yapma ve gözlem becerilerini geliştirdiği belirtilmiştir. Kültürel değerlere sahip çıkma, kültürel ögeleri koruma ve geliştirme çabası içerisine girdikleri, geçmiş-buğn-gelecek arasında bağlantı kurarak yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştiği belirtilmiştir. Böylece tarihi konuların sıkıcılıktan kurtarılarak renme-üretme sürecine rencilerin istekli ve aktif oldukları vurgulanmıştır. Çalışma da tarihi yerlerin, her eğitim kademesinde derslerin işlenişinde kullanılması önerilmektedir.

İncegöl (2010), “Sosyal Bilgiler Dersinde Örnek Bir Sözlü Tarih Uygulaması” adlı çalışmasında, öğrenciler birer bilim adamı hatta birer tarihçi olarak görülmüştür. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde sözlü tarih yöntemine yer verilerek öğretimin kalıcı ve etkili olacağı savunulmuştur. Sözlü tarih uygulamalarına yer verilen derslerde, öğrencilerin bilgiyi analiz ederek kendi kendine düzenledikleri, bilgi ve yorumları ayırt ederek bilişsel alana ilişkin üst düzey düşünme becerileri geliştirdikleri geçmişte yaşanmış olayları tarihsel empati kurarak daha iyi yorumlama yaptıkları, geçmişten günümüze kadar tarihi olgu ve olayları değerlendirerek değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşmıştır.

Adıgüzel (2011), “Okul Dışında Farklı Bir Öğrenme Ortamı Olarak Çocuk Müzeleri” adlı çalışmasında çocuk müzesi kavramının tanımı yapılmış, bir öğrenme ortamı olarak çocuk müzelerinin eğitim bilimleri ile müzecilik alanlarındaki yeri ve önemi tartışılmış ve değişik çocuk müzesi örneklerine yer verilmiştir. Okul çocuğa ve bireylere olumlu yaşantılar sağlayan ve yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla içselleştirilmiş öğrenme ortamı sunmalıdır. Çocuk müzeleri bu konuda okul dışı öğrenme ortamı olarak vazgeçilmez zengin yaşantılar sunmaktadır. Çocuk müzeleri anlayışı, tanımından da anlaşılacağı gibi birlikte yapmaya, dokunmaya, etkinlikler üreterek öğrenmeye dayalıdır. Çocuk, hemen her konudaki çocuk müzesi çalışmasında merkezdedir. Çalışmanın sonucunda ise; öğrenme ortamları olarak sadece okullar değerlendirilmemelidir. Çocuk müzeleri ve birçok ortamlar kalıcı ve etkili öğrenme ortamlarıdır. Müzecilik, eğitim bilimleri ve sanat eğitimindeki gelişmeler nedeniyle, toplumların kültürel, sanatsal, tarihsel eğitime olumlu katkılarda bulunan ve alternatif eğitim ortamları olarak algılanmaya ve işe koşulmaya başlanmıştır. Maalesef dünyadaki müzecilik gelişmelerine rağmen Türkiye’de müzecilik çalışmaları geride kalmıştır.

Yılmaz & Şeker (2011), “İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmalarında, ilköğretim öğrencilerinin müze gezilerine yönelik ilgi ve alakaları, sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin öğretim açısından önemi ve derecesine ilişkin görüşleri saptanmayı amaçlamıştır. Öğrencilerin görüşlerine bakıldığından çoğunluğun müzelerin kullanımı görsel öğrenme, bilgi ve becerilerin elde edilmesi ve genel kültür açısından çok büyük fayda sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca müzelerin tarihi perspektiften bakma ve tarihsel konuları daha iyi kavrama

açısından sonsuz deneyim sağladığı, tarih, coğrafya ve genel kültür konularının kalıcı öğrenmeye etki ederek verimli olduğu, sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin kullanımının teşvik edilerek gerekli olduğu sonucuna varmışlardır.

Akın (2012), “Okul İçi Ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı çalışmasında, okul içi ve okul dışında yapılan öğretme-öğrenme etkinliklerinin öğrenci başarısında anlamlı fark yaratıp yaratmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu okul dışı öğrenme etkinliklerine istekli biçimde aktif katılım göstermektedir. Okul içinde gerçekleştirilen öğrenme- öğretme faaliyetlerinin kalıcı ve etkili öğrenmeler için yetersiz kaldığı veli ve öğrencilerin ortak görüşlerinden olduğu, bu konuda derslerde daha çok okul dışı öğrenmelere sıkça yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilerin okulda alınan eğitim dışında etüt çalışmaları, dershaneden ek eğitim almaları ve özel ders alma gibi etkenlerin başarıya etkisinin anlamlı biçimde artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Avcı Akçalı & Aslan (2012), “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih” adlı çalışmalarında, öncelikle sözlü tarihin ne olduğu, tarihsel geçmişi ve günümüzdeki algılanış biçimi değerlendirilmiştir. Bu tür alternatif öğrenme yöntemleri, öğrenmeyi tek yönlü bilgi akışından ziyade öğretmen-öğrenci iletişim ve etkileşimini artırarak çift yönlü öğrenme sağlar. Böylece öğrenciler için sıkıcı ve çekilmez olarak nitelendirilen tarihi konuları eğlenceli ve zevkli hale getirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Egüz & Kesten (2012), “Sosyal Bilgiler Dersinde Müze İle Eğitimin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği” adlı çalışmalarında, eğitim alanında müze kullanımının mevcut durumunu sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrencileri açısından yorum ve görüşleri çerçevesinde değerlendirerek; sosyal bilgiler öğretiminde müze eğitiminin öğrenme üzerinde etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda ise, öğretmenler müze eğitimlerine derslerinde yer verememelerinin nedeni olarak bürokratik işlemlerin uzun sürmesinden yakınmışlardır. Ayrıca bölgede bulunan sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olan 2 okulda müze eğitimlerine aktif olarak yer verilerek sanal müze faaliyetlerinin de kullanımının yapıldığını belirlemişlerdir.

Keskin Coşkun & Kaplan (2012), “Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri” adlı çalışmalarında, oyuncak müzelerinin gerek sosyal bilgiler öğretiminde gerekse tarih eğitiminde öğrencilerin bilgi ve becerilerini artırma ve geliştirme konusunda nasıl bir yaklaşım öne sürdüğü amaçlanmıştır. Öğrenme-öğretme sürecinde bu tür müzelerin kullanımı öğrencilerde üst düzey becerileri geliştirerek sanatsal ve kültürel değerlerin korunup saygı duyulması bilincini oluşturduğu, zaman içinde yaşanan değişimin ve sürekliliği insan yaşamında etkisi kavrandığı, böylelikle bilim ve teknolojiye yönelik farkındalığın arttığı saptanmıştır. Ayrıca oyuncak müzelerine yönelik bilgi ve kabiliyetlerin artarak bu tür ortamların nitelikleme görevi gördükleri sonucuna varmışlardır.

Karademir (2013), “Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Fen ve Teknoloji Dersi Kapsamında “Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerini” Gerçekleştirme Amaçlarının Planlanmış Davranış Teorisi Yoluyla Belirlenmesi” adlı çalışmada okul dışı öğrenme etkinliklerinin, öğrencilerin etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlayarak onların toplumsallaşması açısından kritik öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Okul dışı öğrenmelerin zengin bir içeriğe sahip olduğu ve öğrenen bireye somut yaşantılar sağladığı vurgulanmıştır. Planlanmış davranış teorisi, bir davranışın gelecekte ortaya çıkmasını etkileyen faktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini belirlemek için kullanılmaktadır. Söz konusu teoriye göre; davranışa yönelik tutum, öznel norm ve davranışsal kontrol bileşenleri bir davranışın ortaya çıkma olasılığını belirlemektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; planlanmış davranış teorisi (PDT) yoluyla, öğretmen ve öğretmen adaylarının, fen ve teknoloji dersi kapsamında okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirme amaçlarının bulunup bulunmadığını belirlemektir. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının okul dışı etkinliklerini gerçekleştirme amaçları öğrenim gördükleri bölgeler arasında bazı farklılıklar göstermektedir. Öğretmen örneğinde, davranış amacıyla öznel norm ilişkisinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Yani öğretmenlerin okul dışı etkinlik gerçekleştirme amaçları davranışa yönelik tutumlarından değil, referans olarak gördükleri kişi veya kurumların beklentilerinden kaynaklanmaktadır.

Akbaba & Kılcan (2014), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulamalarına yönelik tutumlarını çeşitli yönlerden

değerlendirerek değişkenleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarını ailelerindeki bireylerin anlatımlarından tarihsel bilgi ve deneyim sahibi olma durumları, üniversite eğitim alırken sözlü tarih uygulamalarına katılıp katılmama durumları, sözlü tarih çalışmalarına yönelik ilgi ve merak düzeylerinin farklılık gösterdiğini sonucuna varmışlardır.

Dilli (2014), “Doğa Tarihi Müzelerinin Eğitimdeki Rolü” adlı çalışmasında, küresel dünyanın hızlı gelişen teknoloji ile birlikte pek çok sorunu beraberinde getirdiğine dikkat çekerek doğa tarihi müzelerin amacının bu tür küresel sorunlara karşı duyarlı olmayı ve farkındalık kazanmayı sağlaması açısından birincil öneme sahip olduğu, doğa tarihi müzelerin gelecek nesilleri doğayı ve çevreyi koruma konusunda bilinçlenmesi konusunda çeşitli faaliyetler bulunduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan dünyanın gelişmiş ülkelerinde bu tarz müzelerin yaygınlaştırılarak örgütlendikleri vurgulanmıştır. Ülkemizde ise doğa tarihi müzelerinin dünyadaki müzelere göre geride kaldığı vurgulanmıştır. Doğa tarihi müzelerin eğitim alanında kullanımı ve yaygınlaştırılması açısından Milli Eğitim Bakanlığı’nın çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisine girmesi gerekmekte olduğu belirtilmiştir.

Zayimoğlu Öztürk (2014), “Sosyal Bilgiler Dersinde Arkeolojik Kazı Çalışması ve Müze Gezisi” adlı çalışmasında, tarihi değerleri tanıma, tarihsel empati geliştirme, tarihsel bilinç oluşturma, kendi bölgesinde bulunan tarihi arkeolojik eserleri tanıyarak duyarlılık kazandırma ve bilinçlenmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda ise, arkeolojik kazı çalışması ve müzelere gezi düzenleme faaliyetlerinin öğrencilere ilk elden somut yaşantı sağlayarak yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı için öğrencilerin eğilim ve görüşlerinin bu tür çalışmalara olumlu yönde olduğu, böylelikle de sosyal bilgiler öğretiminin daha kalıcı ve etkili hale geldiği saptanmıştır.

Demir (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Müze Eğitimiyle İlişkilendirilen Kazanımların Gerçekleştirilmesine Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yaklaşımları (Tokat İli Örneği)” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretiminde müze etkinliklerine yer verme durumları, öğretmenlerin müzelere yönelik gezi etkinliklerinin düzeyi, müzelere gerçekleştirilen gezi-gözlem etkinliklerinde ne gibi sorunlarla karşılaştıkları saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde müzeye gezi düzenleme konusunda istekli ve özverili oldukları, genelin üstünde öğretmenlerin müze etkinliklerine derslerinde yer

verdikleri belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin müzeye gezi düzenleme durumları ile değişkenler arasında ilişkiye bakıldığında sadece mezun olunan fakülte ve okul konumu değişkenlerinin anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Müzeye düzenlenmiş bir gezi sırasında karşılaşılan sorunlara bakıldığında, sorunların genel anlamda bir yönde yığıldığı belirtilmiştir.

Malkoç & Kaya (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları” adlı çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan sınıf dışı okul ortamlarının belirlenmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda ise, öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliğini dile getirdikleri görülmüştür. Ayrıca bu ortamların kullanılmasında ders içeriği, zaman ve fiziki yapının uygun olması gibi etmenlerin de belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öner (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi’ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler dersinin önemli konularından olan tarihi konuların öğretimini eğlenceli hale getirerek monotonluktan kurtarmak için okul dışı tarih öğretimine yer verilmesi irdelenmek istenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonucuna bakıldığında cinsiyet faktörünün okul dışı öğrenme etkinlikleri düzenleme konusunda etkili olduğu göze çarpmaktadır. Kadın öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerini düzenleme hususunda erkek öğretmenlere göre daha çok yatkın oldukları, öğretmenlerin görev yaptıkları bölgede bulunan tarihi mekân ve değerler hakkında sınırlı bilgiye sahip oldukları ve öğretmenlerin okul dışı öğrenmenin kapsamı ve içeriği açısından geniş bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır.

Sözer (2015), “Sınıf İçi Öğrenmeleri Destekleyen Okul Dışı Aktif Öğrenmeler: Bir Meta-Sentez Çalışması” adlı çalışmasında, Türkiye’deki ilköğretim kurumlarında sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenmelerin mevcut durumunu, alanda yapılan araştırmaların bulgularına dayalı olarak meta-sentez yöntemi ile değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda ise, sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenmelerin taşıdığı sınırlılıklara rağmen öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimleri üzerinde çok yönlü katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kısa & Gazel (2016), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri)” adlı çalışmalarında, müzeciliğin eğitimde kullanımını sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımını öğretmen ve öğrenci görüşleri çerçevesinde ele alarak; müze gezisi sırasında karşılaşılan sorunlar ve öğrencilerin müze eğitime katılmama sebeplerini farklı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma bulgularında ise, kız öğrencilerin müze gezilerine katılma konusunda daha istekli ve yatkın oldukları ve özellikle ortaokul 8. Sınıf öğrencilerin müze gezilerine daha az katılım gösterdikleri saptanmışlardır. Müzeye ziyaret gerçekleştiren öğrencilerin yıl içerisinde 3 ve daha fazla ziyaretlerini öğretmenleri ve okul gezileriyle gittikleri ayrıca rehberle yapılan müze eğitiminin daha verimli geçtiği vurgulanmıştır. Öğretmenlik mesleğinde 11 yıl ve daha fazla tecrübe kazanan öğretmenlerin müze gezilerine derslerinde daha çok yer verdikleri, müze gezisi sırasında karşılaşılan en büyük sorunun ise kalabalık sınıf mevcutlarının olması belirtmişlerdir.

Karakaş Özür & Şahin (2017), “Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı çalışmalarında, sınıf dışı etkinliklerin sosyal bilgiler dersi başarısı üzerindeki etkisini konu almışlardır. Araştırmanın sonucunda ise, sosyal bilgiler dersinde kapsamında sınıf dışı faaliyetlerin öğrencilerin akademik başarı düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları ele alınmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Çalışmanın konusu itibarıyla araştırma nitel araştırma yöntemleri benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmaların doğal ortamda meydana gelen olgu, olay ya da davranışlar üzerine yoğunlaşarak sürdürülmesi ve araştırma sonuçlarının genelleme amaçları taşımaması (Büyüköztürk, 2008). Diğer bir tanımlamaya göre ise nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada tarama modeli uygulanmıştır. Bu modelin benimsemiş olduğu en önemli savlarından birisi mevcut durumu doğal haliyle betimlemektir (Karasar, 2005).

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Niğde ili merkez okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma grubu belirlenirken öğretmenlerin sosyo-ekonomik durumları dikkate alınmamıştır. Katılımcılardan gönüllü olarak araştırmaya katılmaları söylenmiştir. 24 gönüllü öğretmen çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu seçerken ulaşılabilirlik açısından kolay olması yönüyle durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırması bakımından farklı okullarda görev yapan öğretmen seçilmiş ve toplamda 24 öğretmen ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü İl Merkezinde Bulunan Araştırmanın Yürütüldüğü Ortaokulların Listesi

Ortaokulların İsmi	Görüşme Yapılan Öğretmen Sayısı
23 Nisan Havacılar Ortaokulu	3
5 Şubat Ortaokulu	3
Kanuni Sultan Süleyman Ortaokulu	3
Atatürk Ortaokulu	3
Kemal Aydoğan Ortaokulu	2
Mevlana Ortaokulu	2
Merkez İmam Hatip Ortaokulu	2
Murtaza ve Naile Uyanık Ortaokulu	2
Şehit Gökhan Altınalana Ortaokulu	1
Ali Ulvi Arıkan Ortaokulu	1
Sakarya Ortaokulu	1
Gazi Ortaokulu	1

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın amaçları doğrultusunda kavramsal çerçeve oluşturulmuş. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için öncelikle literatürde bu konu üzerine yapılmış araştırma ve çalışmalar taranmıştır. Ardından giriş bölümünde anlatılan bilgiler, çeşitli kaynaklardan derlenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında araştırmanın amacına uygun 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu çalışmada hazırlanan soruların yönlendirici olmadan; tarafsız olmasına dikkat edilmiştir. Formda yer alan açık uçlu soruların geçerliliğini ve güvenilirliğini ölçmek için bu alanda uzman 5 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan hazırlanan görüşme formunun çalışmanın amacına ve anlaşılır olup olmadığına yönelik incelenmesi istenmiştir. Görüşme formunda gerekli düzeltmeler ve öneriler ışığında yarı yapılandırılmış görüşme formu düzenlemiştir. Görüşme formunda yer alan sorularda 2 tanesi açık ve anlaşılır olmadığı ve diğer sorularla benzer olduğu gerekçesiyle formdan çıkarılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla literatürden yararlanılarak araştırmacılar tarafından “okul dışı öğrenmeye ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri?” adlı yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırma verileri öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile 2018 yılı Nisan ayında toplanmıştır. Görüşmeler okulda gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 45 dakika sürmüştür. Araştırmada görüşme yönteminin seçilmesinin sebebi ise bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın biçimi olan

konuşmayı temel almasıdır. Böylelikle yazmada ve okumada yaşanan güçlüğü ortadan kaldırmış olması en büyük kazanımlardandır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada betimsel analiz kullanılmıştır. Öğretmen ve öğrenci görüşmeleri sonucunda ulaşılan yanıtlar içerisinde, birbirine benzeyen ya da birbirine yakın olan yanıtlar alt tema ve kategorilerde toplanmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular yardımıyla toplanan nitel veriler ‘betimsel analiz’ yöntemine göre analiz edilmiştir. Bu teknikte veriler daha önceden belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenebileceği gibi araştırma soruları kapsamında da düzenlenip sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Betimsel analizde görüşülen veya gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir, bu tür analizde amaç elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada olgubilim (fenomenoloji) araştırma deseni benimsenmiştir. Olgubilim farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler veya gruplardır. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı sonuçlar sağlayacak örnekler, araştırmalar ve yaşantılar ortaya koyabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Tematik kodlama yaparken özellikle, iç tutarlılık ve dış tutarlılığı göz önünde bulundurmak gerekir. İç tutarlılık; ortaya çıkan temaların anlamlı bir bütün oluşturmasıdır. Dış tutarlılık; ortaya çıkan temaların tümünün araştırmada elde edilen verileri anlamlı bir biçimde açıklayabilmesidir (Yanbastı, 1996). Görüşme formundan elde edilen bilgiler üzerinde kodlama ve kategorilendirme çalışması yapılmıştır.

3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Çalışma ilk olarak uzman değerlendirilmesine sunulmuştur. Ardından katılımcı teyidi stratejileri kullanılmıştır. Toplanan veriler, verilerin analizi ve sonuçlar araştırma sürecinde uzman değerlendirmesine sunulmuştur. Alınan geri dönütler ışığında değerlendirme yapılarak öneriler dikkate alınmıştır. Katılımcı teyidi kapsamında görüşme sonunda elde edilen bilgiler özetlenerek katılımcı bireylerden bu

yapılan değerlendirmenin doğruluğuna ilişkin görüşleri alınmıştır. Elde edilen verilerin detaylı bir biçimde rapor edilmesi ve araştırmacının elde ettiği sonuçlara nasıl ulaştığını belirterek açıklaması geçerliği sağlayan önemli kritiklerden birisidir (Yıldırım ve şimşek, 2005). Çalışmadan elde edilen sonuçların doğru biçimde ulaştırılabilirlik düzeyini artırmak için ayrıntılı betimleme yapılmıştır. Bu betimlemede araştırmacı, araştırdığı konuyu tarafsız bi şekilde kendi yorumunu katmadan, elde ettiği verilerin özünde değişiklik yapmadan okuyucuya ulaştırmayı amaç edinir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda geçerliği sağlamak için araştırmacıların i ve dış geçerlik türlerini dikkate almaları gerekir. İ geçerlikte ulaştığı verilere ilişkin gözlemlediği ve değerlendirdiği biçimde gerçek durumla örtüşüyor mu? Diye kendince bir takım sorular sorarak kendini sorgulaması gerekir. Dış geçerlikte ise araştırmacı, çalışmasının farklı ortam ve durumlara genelleme ve benzer çalışmalarla denetleme düzeyine dikkat etmesi gerekmektedir. Burada ulaştığı sonuçlar açısından örnekler yoluyla dolaylı olarak çalışmasını deneyimleyerek genelleme durumunu yansıtıp yansıtmadığına bakar.

Nitel araştırmalarda güvenirlik, nicel çalışmalara göre farklı düzey arz etmektedir. Nitel araştırmalarda araştırma olgu ve olayları her bireye ve duruma göre aynı kalmamaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2005). Olay ve olgular sosyal yaşam içinde aynı durağan değildir. Nitel araştırmalar insanların hal ve durumlarını ele aldığı için her insanın her dönemde aynı davranış ve kabiliyetleri yoktur. Nitel araştırmaların temel ilke ve prensiplerinde bir çalışmayı ele alan her bir araştırmacının değerlendirme ve yorumları farklı olacaktır. Bu yüzden nitel çalışmalarda farklı araştırmacıların çalışmayı ele alarak değerlendirmeleri tutarlığı sağlamak açısından önemli bir avantaj olacaktır. Bu çalışmada da farklı uzman değerlendirmeleri ve katılımcı teyidine başvurulmuştur. Bunun içinde uzmanlardan çalışmayı farklı farklı zamanlarda ele alarak değerlendirmeleri istenmiştir. Farklı uzmanlar çalışmayı bağımsız olarak ele almışlardır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmadan elde edilen bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmenin neyi ifade ettiği ile ilgili görüşleri, okul dışı öğrenme ve informal öğrenmenin benzerlik ve farklılıklarına ilişkin görüşleri, sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ve kazanımlarının gerçekleşmesi açısından okul dışı öğrenme arasından nasıl bir ilişki kurulabileceği üzerine görüşleri, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları neler olabileceği ve bu çerçevede hangi etkinliklere yer verilebileceğine ilişkin görüşleri, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmelerin öğretimde verimlilik açısından önemine ilişkin görüşleri, okul dışı bir etkinliğin amacına ulaşip ulaşmadığını belirlemeye yönelik görüşleri, okul dışı öğrenmenin öğrencinin öğrendiklerini gerçek yaşama transferi sağlanmasına yönelik görüşleri, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisine yönelik görüşleri olmak üzere 8 kategoride incelenmiştir.

4.1. BİRİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Birinci soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine okul dışı öğrenmeyi nasıl ifade ettikleri ve okul dışı öğrenme kavramının tanımlaması irdelenmek istenmiştir. “Okul dışı öğrenme sizin için ne ifade etmektedir?” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma *Tablo 2’de* kategorize edilerek temalar halinde gösterilmiştir. 1. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 2. Okul Dışı Öğrenme Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Toplumsal çerçevede gerçekleşen öğrenme</i>	14	58.3
<i>Uygulamaya dayalı öğrenme</i>	2	8.3
<i>Çok bileşenli bir öğrenme</i>	2	8.3
<i>Süreç odaklı kalıcı öğrenme</i>	2	8.3
<i>Öğrenmenin gerçekleştiği her ortam</i>	1	4.1
<i>Okul dışında yapılan tüm faaliyetler</i>	1	4.1
<i>Yaparak yaşayarak öğrenme</i>	1	4.1
<i>Aile referanslı öğrenme</i>	1	4.1
<i>Güncel konularla geçmiş öğreten öğrenme</i>	1	4.1
Toplam	25	100

Tablo 2 incelendiğinde okul dışı öğrenme kavramı deyince sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak “*toplumsal çerçevede gerçekleşen öğrenme*” olarak öğrencilerin kazanımlara uygun hedeflere ulaşmasını sağlamak için bu tür etkinliklerin yaptırılabilceğini ve bu tür etkinliklerle etkili ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebileceği durumlar olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir.

“Okul dışı öğrenme, öğrencinin sosyal çevre ile iletişimi yaşadıklarından sonuç çıkarma, gördüğü kurullarla okuldaki kurulları karşılaştırma ve öğrencinin dış çevrede gördüğü aksaklıkları yorumlamayı ifade etmektedir ”.

Okul dışı öğrenmenin eğitim alan yazında öneminin oldukça fazla olduğu, eğitim süreçlerinin tüm alanlarında kullanılarak devam ettiği, yapılandırmacılık anlayışına uygun olduğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenler okul dışı öğrenme kavramına ilişkin kapsamının çok geniş olduğunu belirtmişlerdir. Diğer öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Tamamen hayatımızın içindedir. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından birisi de kişiyi topluma hazırlamaktır. Toplum içinde yaşadığımız için sosyal hayatta her şeyi toplumda öğrenilir. Birçok şeyi teorik olarak anlatmamıza rağmen gezerek daha iyi öğrenilmektedir.”

Ayrıca görüşler irdelendiğinde okul dışı öğrenmenin hayatın her alanında yer alan bir öğrenme süreci olduğu ifade edilmektedir. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına hizmet eden bir öğrenme olduğu belirtilmektedir.

4.2. İKİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

İkinci soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine okul dışı öğrenme ve informal öğrenme kavramlarının ilişkisi sorgulanmak istenmiştir. “*Okul dışı öğrenme ile informal öğrenme öğrenmenin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?*” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma *Tablo 3*'de kategorize edilerek temalar halinde gösterilmiştir. 2. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 3. Okul Dışı Öğrenme ve İnfomal Öğrenmenin Benzerlik ve Farklılığıyla İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
<i>İnfomal öğrenme kendiliğinden gelişir. Okul dışı öğrenme belli plan dâhilinde gelişir.</i>	13	54.1
<i>İkisi de çevreden öğrenilen öğrenmeler, infomal öğrenme kaynaklara bağlı kalıplaşmış öğrenme</i>	3	12.5
<i>Benzerlikleri yok farklılıkları çok</i>	2	8.3
<i>İkisi de bireyleri hayata hazırlar, farkları pek yok</i>	2	8.3
<i>Her ikisi de yaparak yaşayarak öğrenme, infomal öğrenme dışında gerçekleşen öğrenme</i>	1	4.1
<i>Okul dışı öğrenme teorik, infomal öğrenme uygulamalı</i>	1	4.1
<i>İkisinde de kalıcı yaşantular var infomal öğrenme olumsuz gerçekleşebilir</i>	1	4.1
<i>Her ikisi de sorgulamaya dayalı öğrenme</i>	1	4.1
Toplam	24	100

Tablo 3 incelendiğinde okul dışı öğrenme ve infomal öğrenme için “infomal öğrenme kendiliğinden gelişir. Okul dışı öğrenme belli plan dahilinde gelişir.” Görüşü çoğunlukla verilmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu okul dışı ve infomal öğrenme kavramının fark ve benzerliklerinin farkındadır. İnfomal öğrenme ve okul dışı öğrenmenin eğitim alanında bireyin hayatında farklı tezahürleri olduğu ifade edilmektedir. Her ikisinin ilişkisini belirterek eğitim alanındaki durumlarını ifade etmişlerdir. Görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“İnfomal öğrenme olumsuz davranışlar kazanabilir. Yaşına uygun olmayan davranışlar edinebilir. Bu durum da bireyi olumsuz etkileyebilir. Okul dışı öğrenme de istendik davranışların kazanılması amaçlanır. Okul dışı öğrenme faydalıdır. İnfomal öğrenme de kontrolsüz öğrenme vardır.”

“İnfomal öğrenme, rastlantı, tesadüfi öğrenmedir. Okul dışı öğrenme ise insanın kendisini geliştirmeye yönelik girişimler, güncel kalma, kendisini güncel tutma, konuları hayatla ilişkilendirme, geçmişten ibret alma gibi fonksiyonları olan öğrenmedir.”

“Her ikisinde de hedef çıkış noktaları aynı, uygulama farklı, bu uygulamadaki fark okul dışı öğrenme belli plan dâhilinde iken infomal öğrenmede kendiliğinden gelişir. Bu süreçte paydaşlar amaca yönlendirici olur.”

Görüşlerinde ise okul dışı öğrenme ve infomal öğrenmenin temel çıkış noktalarının aynı olmasına rağmen uygulama amaçlarının farklılaştığı, okul dışı

öğrenmenin eğitim-öğretim açısından olumlu davranış kazandırma amacıyla olduğu belirtilmiştir.

4.3. ÜÇÜNCÜ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Üçüncü soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla okul dışı öğrenme ilişkisine atıfta bulunarak irdelemeleri istenmiştir. “Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ve okul dışı öğrenme arasında nasıl bir ilişki vardır?” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma Tablo 4’de kategorize edilerek kodlar halinde gösterilmiştir. 3. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelerdeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları ve Kazanımlarının Gerçekleştirilmesi Açısından Okul Dışı Öğrenme arasındaki İlişisine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Sosyal bilgiler dersinin amaçları okul dışı öğrenme ile kalıcı ve etkili hale gelir	14	60.8
Sosyalleşme sağlayarak amacına hizmet eder	4	17.3
Yaparak yaşayarak öğrenme sağlayarak amacına hizmet eder	3	13
Uygulamaya dayalı olan öğrenme ile amacına hizmet eder	2	8.6
Toplam	23	100

Tablo 4 incelendiğinde “sosyal bilgiler dersinin amaçları okul dışı öğrenme ile kalıcı ve etkili hale gelir ” ve “sosyalleşme sağlayarak amacına hizmet eder ” görüşleri öğretmenlerin çoğunlukta verdikleri cevaplar olduğu görülmektedir. Burada öğretmenlerimizin sosyal bilgiler dersin amaçları ile ilgili okul dışı öğrenmenin birbiriyle olan ilişkisini kapsamlı şekilde irdeleyip bilgi sahibi oldukları düşünülmektedir. Ayrıca okul dışı öğrenmenin sosyal bilgilerde kullanım alanının çok geniş olduğunun ve bu dersin okul dışı öğrenmeye zengin içerik sunduğunun farkında oldukları düşünülmektedir. Buradan hareketle sosyal bilgiler ve okul dışı öğrenme arasında anlamlı ilişkinin dersin amaç kazanımlarını gerçekleştirme konusunda uygulamaya dayalı öğrenme yaşantısı sunduğunun farkında oldukları düşünülmektedir. Görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Sosyal bilgiler dersi sadece teorik öğrenmeye yönelik değildir. Bu dersin amaçlarında ve kazanımlarında yer alan ve vurgulanan yaparak yaşayarak öğrenme

ile öğretim yapmaktır. Okul dışı öğrenmede bu konuda sosyal bilgiler dersinin amaçlarına son derece hizmet eder.”

“Sosyal bilgiler dersi etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlar. Bunun gibi amaçlar okul dışı öğrenme ile daha kalıcı ve etkili hale getirilebilir.”

“Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına katkı sağlar. Dört duvar arasında öğretim havada kalır. Bunu okul dışı öğrenme ile pekiştirirsek çocuk somut olarak daha da yaşayacak, dokunacak, duyuşsal özellikleri kullanarak yorum yapabilecek. Kazanımları vermek açısından son derece faydalı destek aracı olarak görülmelidir.”

4.4. DÖRDÜNCÜ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Dördüncü soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin örnekler istenmiştir. “Sosyal Bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları neler olabilir. Bu çerçevede hangi etkinliklere yer verilebilir?” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma Tablo 5’te kategorize edilerek temalar halinde gösterilmiştir. 4. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 5. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarıyla İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
Müzeler	10	16,13
Tarihi mekânlar	9	14,52
Arkeolojik alanlar	9	14,52
Doğal mekânlar	5	8,06
Kültürel varlıklar	5	8,06
Dernekler	2	3,22
Sanatsal ve sportif etkinlikler	2	3,22
Oyun alanları	2	3,22
Parklar	2	3,22
Belediye, muhtarlık, meclis	2	3,22
Sivil toplum kuruluşları	2	3,22
Vakıflar, sendikalar	2	3,22
Türk beylik eserleri	1	1,61
Tarihi diziler	1	1,61
Sinema	1	1,61
Sergiler	1	1,61
Tv, internet, internet programları	1	1,61
Gezi-gözlem etkinlikleri	1	1,61
Medya, sosyal medya ortamları	1	1,61
Tiyatro, sinema	1	1,61
Sanal alanlar	1	1,61
Her yer ve mekân	1	1,61
Toplam	62	100

Tablo 5 incelendiğinde “Müzeler” Görüşü öğretmenlerimizin çoğunluğu tarafından ileri sürülmektedir. Burada sosyal bilgilerin hedef kazanımlarına da hitap eden değişkenler arasında yer alan müzeler, özellikle tarihi ve kültürel konuların öğrencilere kazandırılmasında birincil rol oynamaktadır. Müzelerin bu konuda işlevleri sosyal bilgiler açısından katkısı çokça fazladır. Sosyal bilgiler öğretiminin çeşitlendirilip zenginleştirilmesinde müzelere yer verilmemesi adeta imkânsızdır. Öğretmenlerimiz tüm bu düşüncelerle ve müzelerin okul dışı öğrenme ortamları olmasında sosyal bilgiler açısından anahtar konumda olduğunun farkında oldukları düşünülmektedir. “Tarihi mekânlar” ve “arkeolojik alanlar” görüşlerinde de yine öğretmenlerimizin bu tür ortamlarında okul dışı öğrenme etkinlikleri çerçevesinde tarihi ve kültürel konuların işlenişinde kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca “doğal mekânlar ve kültürel varlıklar” görüşü sosyal bilgilerin kapsamı ve konu alanları içinde yer alan coğrafi parametrelerin yerinin yadsınamaz olduğunun buna bağlı olarak doğanın kendisinin bir okul dışı öğrenme ortamı statüsünde yer aldığını ifade etmişlerdir. “Her yer ve mekân” burada öğretmenlerimizin ileri sürmüş oldukları görüşleri ışığında sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamlarının zenginliğinin sınırlandırılmayacağını daha çok örnek ortam sayılabileceğinin farkında oldukları düşünülmektedir. Görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Müzeler, kültür merkezleri, tarihi yerler, sanat sergileri, sanal müzeler, medreseler, kültür evleri, fotoğraf sergileri, doğal varlıklar, kültürel varlıklar...”

“Okul dışı öğrenme ortamları sosyal hayatın her aşamasında olur .”

4.5. BEŞİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Beşinci soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmenin kullanılması halinde öğretimde ne tür etkiler yaratacağını analiz etmeleri istenmiştir. “*Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmelerin öğretimde verimlilik açısından önemi nelerdir?*” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma *Tablo 6*’te kategorize edilerek temalar halinde gösterilmiştir. 5. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 6. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenmelerin Öğretimde Verimliliği İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Kalıcı öğrenme sağlar</i>	8	33.3
<i>Yaparak yaşayarak öğrenme ile kazanımları somutlaştırır</i>	5	20.8
<i>Uygulama imkânı sağlar</i>	3	12.5
<i>Konuları pekiştirir</i>	2	8.3
<i>Planlama da verimlilik sağlar</i>	2	8.3
<i>Çocuğu öğrenmeye istekli hale getirir</i>	2	8.3
<i>Görerek, dokunarak öğrenme olduğu için verimlidir</i>	2	8.3
Toplam	24	100

Tablo 6 incelendiğinde “Kalıcı öğrenme sağlar” görüşü öğretmenlerimiz tarafından ileri sürülmüştür. “Yaparak yaşayarak öğrenme ile kazanımları somutlaştırır” görüşleri çoğunlukta belirtilmiştir. Buradan hareketle öğretmenlerimiz okul dışı öğrenmenin çıkış noktasını belirtmişlerdir. Yani okul dışı öğrenmenin yapılandırıcılık mantığına uygun olarak bireyin bizzat bilgiyi kendisinin yapılandırarak ve somutlaştırarak ulaştığını; bunu yaparken ise okul dışı öğrenmenin bu duruma hizmet ettiğini saptamışlardır. Günümüzün en büyük sorunlarından olan ders kitabına bağlı kalınarak, öğretimi sınıfta kısır döngüde işleyerek öğrencinin sosyal hayattan kopuk bir şekilde yetişmesine neden olmaktır. Bu durum öğrencinin aktif katılımını ve sosyal katılım becerisini köreltmektedir. Toplumdan uzak yetişen bireyler sorumluluk sahibi olmadan ve toplumun değerlerine yabancılaşmaktadır. Bu durumda yaratıcı ve yenilikçi nesil yetişmesini engellemektedir. Tüm bu olanakları ortadan kaldırmak için öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlamak için okul dışı öğrenmenin şart olduğu düşünülmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Kesinlikle verimli olur. Konular pekişir. Öğrenci sınıf içinde öğrenmişse okul dışı öğrenme çerçevesinde daha da kalıcı öğrenecektir.”

“Son derece önemlidir. Teorik çalışmalar doğal yaşam alanlarında karşılığını bulmalıdır.”

“Tabi ki verimlilik sağlar. Emek ister. Kalıcı olur. Soyut kavramları somutlaştırır.”

4.6. ALTINCI SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Altıncı soruda sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmenin amacına ulaşip ulaşmadığını saptamak için neler yapılabileceği istenmektedir. “Okul dışı bir etkinliğin amacına ulaşip ulaşmadığını tespit etmek için nasıl bir yol izlemektesiniz?(Değerlendirme kriterleriniz neler olabilir?)” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma *Tablo 7*’te kategorize edilerek temalar halinde gösterilmiştir. 5. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 7. Sosyal Bilgilerde Uygulanan Bir Okul Dışı Etkinliğin Hedeflerine Ulaşip Ulaşmadığının Saptaması İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Soru-cevap tekniği</i>	7	33.3
<i>Oyun ortamına aktarıp yaşamına yansıtıp yansıtmadığına bakarak</i>	4	19
<i>Gözlem tekniği</i>	3	14.2
<i>Hikâye veya kompozisyon yazdırarak</i>	2	9.5
<i>Sunum yaptırarak</i>	1	4.7
<i>Rubrik</i>	1	4.7
<i>Münazara tekniği</i>	1	4.7
<i>Öğrendiklerini anlatım yaptırarak</i>	1	4.7
<i>Röportaj</i>	1	4.7
Toplam	21	100

Tablo 7 incelendiğinde “Soru-cevap tekniği” görüşü öğretmenlerimiz tarafından çoğunlukla ifade edilmiştir. Okul dışı öğrenmeye yer verilen bir öğrenme-öğretme sürecinde öğretimin kazanımlarda hedeflere ulaşip ulaşmadığını saptamak için ölçme değerlendirme araçlarına ve kriterlerine ilişkin görüşlerde öğretmenlerimiz geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih ettikleri görülmektedir. Burada öğretmenlerimizin değerlendirme açısından alternatif değerlendirme araçları hakkında kapsamlı bilgi ve beceriye sahip olmadıkları varsayılmaktadır. Oysaki okul dışı etkinliklerin amacına ulaşip ulaşmadığı alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarıyla anlaşılabilir. Diğer yönden öğretmenlerimiz modern öğrenme ve öğretme süreçlerine derslerde sıkça yer vermenin zaman kısıtlaması dolayısıyla yer verilemediğini ve böylelikle ölçme ve değerlendirme sürecinde de geleneksel yöntemlerin kullanıldığını ifade etmişlerdir. Görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Soru cevap tekniği uygulayabilir. Gördüklerini hikayeleştirerek hikaye yazdırma yaptırılabilir.”

“Çocuğa yapılan etkinlikte neler kazandığı kendisi ve ailesi arasında nasıl bir ortam ve ilişki sağladığı gelecekte kendi ailesi olduğunda bu etkinliğı yapmayı isteyip istemediğı sorularak etkinliğin amacına ulaşp ulaşmadığı öğrenilebilir. Değerlendirme kriterleri sorulan sorular neticesinde öğrenciden alınan cevaplarla fayda sağlayıp sağlamadığı ölçülebilir.”

“Oyun ortamına aktarıp yaşamına yansıtıp yansıtmadığına bakarak” görüşüne göre ise öğretmenlerimizin “hayatilik” ilkesi çerçevesinde öğrenme sürecinin tüm yaşam alanlarına etki etmesi gerektiğini, öğrencilerin öğrendiklerini kendi yaşamlarına aktararak kullanması gerektiğı vurgusundan yola çıkarak yapılandırmacı modelin içerisinde yer alan okul dışı öğrenmenin değerlendirme sürecinde sonuca değil “süreç” odaklı bir değerlendirme yapılabileceğini ifade etmişlerdir.

4.7. YEDİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yedinci soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine okul dışı öğrenmenin öğrenilenleri gerçek yaşama aktarma konusunda nasıl bir etkisi olabileceğı sorgulanmak istenmiştir. “Okul dışı öğrenmenin öğrendiklerini gerçek yaşama transferi sağlanması için etkili midir?” Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma Tablo 8’de kategorize edilerek tamalar halinde gösterilmiştir. 7. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelik şeklindeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 8. Okul Dışı Öğrenmenin Öğrencinin Öğrendiklerini Gerçek Yaşama Transferi Sağlaması İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
Kesinlikle yaşama aktarmada etkili	14	58.3
Teorik bilgiyi kalıcı hale getirdiğı için etkili	5	20.8
Okul dışı öğrenme hayatın kendisidir	2	8.3
Kısmen etkili konuya göre değişir	1	4.1
Etkilidir problem çözmeyi geliştirdiğı için	1	4.1
Etkili olup olmadığını bilmek zordur	1	4.1
Toplam	24	100

Tablo 8 incelendiğinde “kesinlikle yaşama aktarmada etkili” ve “teorik bilgiyi kalıcı hale getirdiğı için etkili” görüşleri ifade edilmiştir. Bu görüşler çerçevesinde

öğretmenlerimizin okul dışı öğrenmenin öğrenilenleri bizzat yaşama aktarmada birincil rol oynayan bileşen olduğunu saptadıkları varsayılmaktadır. Bu konuda öğretmenlerimizin okul dışı öğrenmenin yapılandırmacı yaklaşımın yapı taşlarından olan kendi yaşamına aktararak öğrenme modeli çerçevesinde okul dışı öğrenmenin sosyal hayatta yer alan tüm alanların içinde tezahür ettiğinin farkındadırlar. Okul dışı öğrenmenin toplumsal yaşamda yer alan bilgi ve becerilerin öğretiminde her alanda kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda gibidir:

“Okul dışı öğrenme gerçek hayatın birebir kendisidir. İnsan hafızasında en kalıcı bilgi yaşanarak elde edilen bilgidir.”

“Etkilidir. Örneğin: Vergi konusunu vergi dairesine giderek yetkili kişilerle yapılan görüşme konunun birebir günlük yaşamında hem konuşulmasını hem de uygulanmasını görerek öğrencide kalıcı transfer sağlayacaktır.”

“Evet etkilidir. Çünkü teorik olarak öğrendiği bilgiyi kalıcı hale getirir. Bu bilgiyi hayatın her alanına yansıtır.”

4.8. SEKİZİNCİ SORUYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Sekizinci soruda sosyal bilgiler öğretmenlerine okul dışı öğrenmenin yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisi irdelenmek istenmiştir. “Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisi nasıl ele alınabilir?”. Diye sorulan sorudan elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma Tablo 9’de kategorize edilerek tamalar halinde gösterilmiştir. 8. soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdelerdeki dökümü yer almaktadır. Bu sorudan elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenmenin Yapılandırmacı Yaklaşım İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	F	%
<i>Birbirini destekler</i>	10	52.6
<i>Sosyalleşmeyi sağlar</i>	2	10.5
<i>Kalıcı yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı için ilişkili</i>	2	10.5
<i>Yaratıcılığı geliştirir</i>	2	10.5
<i>Yapılandırmacılığın derste kullanımına bağlı</i>	1	5.2
<i>Okul dışı öğrenmenin doğru kullanımına bağlı</i>	1	5.2
<i>Çocukları öğrenmeye motive eder</i>	1	5.2
Toplam	19	100

Aşağıda öğretmenlerimizin görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir.

“Okul dışı öğrenme yapılandırıcılığa hizmet eder. Tarihe, coğrafyaya ilişkin yaklaşımını artırır. Hayata bakış açısı kazandırılmasında yapılandırılmasını etkiler. Kalıcılığı etkiler. Her konuda duyarlılığı artırır.

“Yapılandırıcılığa hizmet eder. Çocuk yaparsa kalıcı oluyor. Mesela yokluğu görmeyen çocuğa anlattıysan havada kalır. Ama yaşarsa öğrenir, unutmaz.”

“Okul dışı öğrenme yapılandırıcılığın merkezini oluşturur.”

Tablo 9 incelendiğinde “birbirini destekler” ve “sosyalleşmeyi sağlar ” görüşleri ifade edilmiştir. Burada öğretmenlerimiz yapılandırıcı yaklaşımla okul dışı öğrenmenin temel sayıltıları ve sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ile ilgili bilgi ve beceriye sahip oldukları düşünülmektedir. Şayet okul dışı öğrenme ve yapılandırıcı yaklaşımın öğrencilere somut yaşantı kazandırarak; toplumsal kültürün benimsenip özümsemesini sağladığını bireyin toplumun bir parçası olması açısından son derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Diğer bir görüşe göre ise “Yaratıcılığı geliştirir” ifadesinde bireylerin eleştirel düşünme ve farklı bakış açısı kazandırma yönünden bireylerin yaratıcılığını geliştirdiğini ifade edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bulgular ve yorumlardan yola çıkılarak şu sonuç ve önerilere ulaşılmıştır:

5.1. SONUÇLAR

5.1.1. Birinci Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci sorusu olan, okul dışı öğrenme kavramına ilişkin öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir. Öğretmen görüşlerine bakıldığında okul dışı öğrenme kavramının kapsamına ve kullanımına ilişkin geniş öğrenme alanı olduğunu ifade etmişlerdir. Okul dışı öğrenmenin hayatın tüm alanlarını kapsayan bir öğrenme alanı olduğu vurgulanmıştır. Alan yazında çok fazla tanımlaması olduğunu ve bu tanımlamaların sosyal yaşamın içinde yer alan tüm faaliyetleri kapsadığı belirtilmiştir. Ayrıca okul dışı öğrenmenin öğretme boyutunda uygulamaya dayalı bir öğrenme süreci olduğu vurgulanmıştır. Öğrenen açısından her bir öğrenme alanına ilişkin uygulama yapmaya imkân sağladığı bilinmektedir. Okul dışı öğrenmenin, yaparak yaşayarak öğrenme olduğu ifade edilerek; bu öğrenmenin öğrenme sürecinde aktif katılım imkânı sunduğu ifade edilmiştir. Yeşilbursa (2008)'de benzer araştırmasında somut yaşantı sağlayan öğrenmeler olduğunu, Adıgüzel (2011)'de benzer araştırmasında okul dışı öğrenmeyi yaparak yaşayarak öğrenme olduğunu, Akın (2012)'de benzer araştırmasında okul dışı öğrenmeyi okul dışı öğrenme etkinliklerin istekli biçimde aktif katılım sağlayan öğrenmeler olduğunu, Karademir (2013)'de benzer araştırmasında okul dışı öğrenme etkili ve kalıcı öğrenmeler olduğunu, Zayimoğlu Öztürk (2014)'de yaparak yaşayarak öğrenmeler olduğunu ifade etmiştir.

5.1.2. İkinci Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci sorusu olan, okul dışı öğrenme ve informal öğrenmenin benzerlik ve farklılığıyla ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir.

Öğretmen görüşlerine bakıldığında okul dışı öğrenme ve informal öğrenme kavramlarının benzerlik ve farklılıklarını saptayabildikleri görülmektedir. Her iki kavramın ilişkisine ilişkin okul dışı öğrenmenin belli plan dâhilinde gerçekleşen öğrenme olduğu, informal öğrenmenin de herhangi bir plana programa bağlı

kalmadan rast gele gerçekleşen öğrenme olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca her iki kavramın temelinde benzer amaçlar olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Gerek okul dışı öğrenme gerekse informal öğrenmenin somut yaşantı sağlayan, sosyal yaşamın içinde yer alan öğrenmeler olduğu vurgulanmıştır. Her iki öğrenmede de bireyin aktif olarak öğrenme sürecinde yer aldığı belirtilmiştir. Okul dışı öğrenme ve informal öğrenmenin kalıcı öğrenmeler sağladığı, farklılıklar açısından okul dışı öğrenmenin istenilen yaşantılar kazandırmayı amaçlarken informal öğrenmede istenilmeyen olumsuz yaşantılarda elde edilebileceği ifade edilmiştir.

5.1.3. Üçüncü Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü sorusu olan, sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ve kazanımlarının gerçekleştirilmesi açısından okul dışı öğrenme arasındaki ilişkisine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarından olan etkin vatandaş ve sorumluluk bilincine sahip vatandaş yetiştirilmesi açısından öğretmenlerin çoğunluğu okul dışı öğrenmenin yadsınamaz bir katkısının olduğu belirtilmiştir. Müze eğitimi sosyal bilgiler öğretiminin temel okul dışı öğrenme ortamlarının başında gelmektedir. Müze eğitimi konusunda bilinçlenme ve müzeciliğin gelişiminde ülke olarak istenilen düzeyde eğitim alanında kullanım sağlanamamaktadır. (Adıgüzel, 2011)'de müzeciliğin eğitimde olan katkısına dikkat çekmek amacıyla çocuk müzelerinde ilişkin çalışmasında dünyada müzeciliğin gelişimi ve erişimine nazaran ülkemizin müzecilik alanında geride olduğunu saptamıştır. Okul dışı öğrenmenin derslerde sıkça kullanımına ilişkin öğretmenler, sosyal bilgiler ders saatinin yeterli olmadığı, prosedürel işlemlerin uzun çaba gerektirmesi ve okul yönetiminden gerekli destek sağlanmadığı için okul dışı öğrenmeye derslerde yer veremediklerinden yakınmışlardır. Egüz & Kesten (2012)'de yapmış oldukları çalışmalarında da öğretmenlerin bürokratik işlemlerin uzunluğundan dolayı okul dışı öğrenmelerden olan müze eğitimine yer veremediklerini dile getirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmeler kapsamında öğretmenler, bu tür öğrenmelere sıkça yer verememelerinden yakınmışlardır. Bunun sebebi olarak da özellikle sınıfların aşırı kalabalık olmasını göstermişlerdir. Herhangi bir müzeye veya alan gezisi için kalabalık sınıfların elverişli olmadığı özellikle vurgulanmıştır. Kısa & Gazel, (2016)'da sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerine yönelik çalışmasında, müze eğitiminde yaşanan en büyük sıkıntılarından

sınıfların kalabalık olmasından dolayı yeterli düzeyde bu tür okul dışı öğrenme faaliyetlerinin gerçekleştirilemediğinden yakınmışlardır.

5.1.4. Dördüncü Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü sorusu olan, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamlarıyla ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir. Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının oldukça fazla olduğu ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin kapsamının geniş olması gereği okul dışı öğrenme ortamlarına sıkça yer verilebilir. Sosyal bilgiler dersinin hemen hemen bütün konularında okul dışı öğrenme ortamları kullanılabilir. Malkoç & Kaya (2015) yaptıkları araştırmalarında, öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliğini dile getirdikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının sınırlandırılmayacağı ifade edilmiştir. Bu tür ortamların konuların öğretimini sıkıcılıktan kurtararak eğlenceli hale getirdiği düşünülmektedir. Ayrıca konuların öğrenilmesinde son derece akıcı ve aktif öğrenme sağladığı düşünülmektedir. Bu tür ortamlar öğrenme sürecine büyük katkıların olacağı düşünülmektedir.

5.1.5. Beşinci Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın beşinci sorusu olan, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmelerin öğretimde verimliliği ile ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Okul dışı öğrenmenin insan-çevre ilişkisi bağlamında sınıf içinde öğretilmeyecek konuların öğretiminde son derecede kullanışlı olduğu ve aktif yaşantı sağlayarak doğaya olan duyarlılığın artmasına katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Zayimoğlu Öztürk, (2014)'de yapmış olduğu çalışmada da okul dışı öğrenme etkinliklerinin yaparak yaşayarak öğrenme sağlayarak öğrenme sürecini somutlaştırdığı sonucuna ulaşmıştır. Akın, (2012)'de yapmış olduğu benzer okul dışı öğrenmenin akademik başarıya etkisi çalışmada da okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarılarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Yine, Karakaş Özür & Şahin, (2017)'de yapmış oldukları çalışmalarında sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmenin kullanılması takdirde öğretimi pek çok yönden verimli kılacağını belirtmişlerdir.

5.1.6. Altıncı Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın altıncı sorusu olan, sosyal bilgilerde uygulanan bir okul dışı etkinliğin hedeflerine ulaşip ulaşmadığının saptaması ile ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir.

Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden okul dışı etkinliği oyun ortamında canlandırmaları istenilerek görüşüne bakıldığında öğretmenlerin okul dışı öğrenmenin süreç odaklı bir öğrenme olduğunun farkında oldukları fakat kısıtlı imkânlardan dolayı geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca okul dışı etkinliklerin öğrencilerin öğrendiklerini toplumsal yaşama aktarmaları için son derece elverişli etkinlikler olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

5.1.7. Yedinci Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın yedinci sorusu olan, okul dışı öğrenmenin öğrencinin öğrendiklerini gerçek yaşama transferi sağlaması ile ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımında öğrencinin sosyalleşerek toplumla kaynaşmış birey olarak yetişmesinde son derece önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır. (Sözer, 2015)'in yaptığı bir benzer bir çalışmada da öğrencilerin sosyal gelişimlerini ve sosyal hayata hazırlanma konusunda okul dışı öğrenmenin katkısının olduğu belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının bireye sosyal aktiviteler ve kozmopolittik yaşamın gerçek dayanaklarını bireylere açık bir biçimde ele almalarına imkânlar sunduğu belirtilmiştir. Diğer yönden sosyal kalıtım becerisini gerçekleştirme olanağının en iyi okul dışı öğrenme sayesinde sonsuz zenginlikler sağladığı vurgulanmıştır.

5.1.8. Sekizinci Soruya İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sekizinci sorusu olan, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Okul dışı öğrenme yapılandırmacılık yaklaşımının desteklediği ve öğretimde verimliliği sağlamak açısından oldukça elverişlidir. Bununla beraber okul dışı

öğrenme her türlü öğretim programına da kullanım imkânı sağlamaktadır. Özellikle de sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmenin kullanım alanı çok geniştir. Sosyal bilgiler dersinin okul dışı öğrenme konusunda sağladığı zenginlik ve çeşitliliğin öğretimde çok önemli kazanım olduğu saptanmıştır. Göç, (2008)'de yapmış olduğu araştırmasında da okul dışı öğrenmelerin sosyal bilgiler öğretiminde çok büyük öneme sahip olduğunu belirterek kesinlikle kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Diğer yönden okul dışı öğrenmenin bireyin eksik ve sıkıcı öğrenmesinin dışında bireyin eğlenerek ve isteyerek öğrenmesi açısından zenginlikler sunduğu anlaşılmaktadır. Avcı Akçalı & Aslan (2012)'de yaptıkları sözlü tarih çalışmasında da sınıf içinde işlenen dersi sıkıcılıktan kurtararak öğrenme ortamına ilişkin zenginlikler sunduğu, böylece öğrencilerin öğrenme sürecine istekli ve aktif katılım sağladıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan okul dışı öğrenme sosyal bilgiler dersinin hedef ve kazanımları çerçevesinde özellikle ele alınması ve dikkat edilmesi gereken öğrenmelerdir. Benzer diğer bir çalışmada da Karademir, (2013)'de sınıf için öğrenmelere alternatif olarak okul dışı öğrenmelerin öğrencilerin çok yönlü gelişimlerine katkı sağlayarak sosyalleşmeleri açısından sonsuz deneyimler sunduğu sonucuna ulaşmıştır. Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürünü benimseme ve topluma uyum sağlama konusunda birinci derece önemlidir. Malkoç ve Kaya (2015) da yaptıkları çalışmalarında sınıf dışı okul ortamlarının bilgiyi somutlaştırdığı, kalıcılığı arttırdığı, öğrencilerin, görselleştirme olanağı sunduğu, yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı öğrencilerin sosyalleşmelerini desteklediğini, bu da sosyalleşmeyi kendine amaç edinmiş bir ders olan sosyal bilgiler için yabana atılmayacak bir katkı olarak değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir.

5.2. ÖNERİLER

- Üniversitelerde, sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim alan öğretmen adaylarına, eğitim süreçleri boyunca, okul dışı öğrenme kavramı hakkında geniş ve kapsamlı bilgilendirme ve okul dışı öğrenme uygulama faaliyetleri yaptırılarak eğitim alanında özelde ise sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı öğrenme ortamları, yöntem ve teknikleri ile ilgili üniversitelerde uygulamalı eğitim verilebilir. Çünkü araştırma sürecinde sıkça olmasa bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları ve yöntemleri konusunda detaylı bilgi ve becerilerden yoksun oldukları saptanmıştır.

- Okul dışı öğrenmenin derslerde kullanımına ve okul dışı öğrenmenin içeriği ve kapsamına ilişkin öğretmenlere hizmet içi eğitim verilebilir.
- Okul dışı öğrenmenin derslerde zenginleştirilmiş bir biçimde kullanılabilmesi için gerekli zaman ve fiziki alt yapı koşulları iyileştirilmelidir.
- Sosyal bilgiler ders saatlerinin artırılarak öğretmenlere okul dışı öğrenme alanlarını derslerde kullanmaları için gerekli destek sağlanmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde okul dışı öğrenmenin eğitim alanında kullanılması için çalışmalara ağırlık verilmelidir. Malkoç ve Kaya (2015) da çalışmalarında yer alan benzer önerilerde ise uygulamaya yönelik olarak öncelikle sosyal bilgiler öğretimine uygun ortamların tasarlanması ve okul mimarilerinin bu bakımdan ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır.
- Özellikle sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının başında gelen müzeler ve tarihi mekânların geldiği belirtilerek bu alanlara erişim, eğitim masrafları ve ulaşım imkânları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından teşvik ve destek hizmetleri artırılmalıdır.
- Ülkenin her bir bölgesinde müzelere erişim mümkün olmamaktadır. Bu durumlarda sanal müzelerin sayısı artırılarak erişim imkân seçenekleri çoğaltılmalıdır.
- Okul dışı öğrenmenin etkili amacına uygun biçimde kullanılması için sınıf mevcutlarının azaltılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ö. (2011). Okul dışında farklı bir öğrenme ortamı olarak çocuk müzeleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 4(14), 32-41.
- Akbaba, B. & Kılcan, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumları. *İlköğretim Online*, 13(3),746-758.
- Akkuş, A. & Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 14-30.
- Avcı Akçalı, A. (2015). Kuram ve uygulamada sınıf dışı tarih öğretimi algısı: Öğretmen aday ve öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim* 40(181), 117-137.
- Aktekin, S. (2010). Ortaöğretim tarih eğitiminde yerel tarihin yeri ve önemi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 6(1), 86-105.
- Akinoğlu, O. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 10, 74-94.
- Arsal, Z. (2012). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacılık ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 2-14
- Akın, F. (2012). *Okul içi ve okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1823-1841.
- Çerkez, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimine dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Çetin, T. & Kuş, Z. & Karatekin, K. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 158-180.

- Demir, M. K. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 323-343.
- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(3), 1303-6521
- Demir, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında müze eğitimiyle ilişkilendirilen kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşımları (Tokat ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.40, 81-96.
- Egüz, Ş. & Kesten, A. (2012). Sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: samsun ili örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 81-103
- Filiz, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Filiz, N. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin müzelerde nesnelere sosyal bilgiler öğrenme tecrübesi: fenomenolojik bir yaklaşım*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Göç, N. (2008). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler derslerinde uygulanması; karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri (Yozgat örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Güleç, S. & Alkış, S.(2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karademir, E. (2013). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersi kapsamında "okul dışı öğrenme etkinliklerini" gerçekleştirme*

amaçlarının planlanmış davranış teorisi yoluyla belirlenmesi.
Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karadeniz, C. & Okvuran, A. (2014). Müzede bir gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri İle Çorum Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimi. *İlköğretim Online*, 13(3), 865-879.

Kaya, M. (2013). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: amaç, içerik, uygulama.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karakaş Özür, N. & Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.

Karakuş, F. (2012). Oluşturmacı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 101-116.

Kaymakcı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi? *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(5), 1531-1545.

Keskin Coşkun, S. & Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.

Kuruoğlu, N. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 275-285.

Kısa, Y. & Gazel, A. A. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri). *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(1), 51-83.

Malkoç, S. & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095.

Maccario, N. K. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 275-285.

- Meydan, A. & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi* 2 (4), 402-422.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim(ilkokul ve ortaokul 4,5,6,7.sınıflar) programı*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf programı*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Namlı Altıntaş, İ. (2016). 9-11 Yaş Arası Öğrencilerin Çizgi Film ve Animasyonlardan Edindikleri Değerler ve Rol Model Alma Durumları. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(2), 316-335.
- Okur Berberoğlu, E. & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Oruç, Ş. & Altın, B.N. (2008). Müze ve yaratıcı drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 125-141.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'okul dışı tarih öğretimi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztürk, C. Vd., (2014) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller* 6. Baskı: Ağustos 2014, Ankara Pegem Akademi
- Peker, N. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı ve sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.
- Safran, M. & Ata. B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 87-94.
- Saracaloğlu, S. & Özyılmaz Akamca, G. & Yeşildere, S. (2006). İlköğretimde proje tabanlı öğrenmenin yeri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 241-260.

- Sever, R. (2015). Sosyal bilgilerde mekânsal öğrenme ortamları ile ilgili temel kavramlar. R. Sever ve E. Koçoğlu, (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları içinde* (s.1-12). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Sözer, Y. (2015). *Sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenmeler: Bir meta-sentez çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Şekerci, H. & Ayaz, M. Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 12-2, Sayı: 24, 2015-2, s.27-44*
- Şimşek, M. & Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.1-14). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Tezci, E. & Gürol, A. (2003). Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET January 2003 ISSN: 1303-652, 2(1), 50-55.*
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.(7.Baskı).Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, K. & Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 1(3), 21-39.*
- Yeşilbursa, C.C. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde tarihî yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilbursa, C.C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 23(23), 209-222.*
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online, 9(1), 79-92.*
- Zayımoğlu Öztürk, F. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED), 4(1), 12-26.*

EKLER

Ek 1. Araştırma İzni ve Ekleri

E-İmzalıdır

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 69972237-302.01.06-E.207
Konu : Araştırma İzni Adem ÖZTÜRK

06/02/2018

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a)03.01.2018 tarihli ve 98862767-302.08.01-E.6 sayılı yazımız.
b)Niğde Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 31.01.2018 tarihli ve 61900286-605.01-E.2124438 sayılı yazısı.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Adem ÖZTÜRK'ün "Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" konulu tez çalışması kapsamında çalışma yapmasının uygun görüldüğüne dair Niğde Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün ilgi b)'de kayıtlı yazısı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN
Rektör V.

Ek:
1-İlgi b) yazı (3 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr. İlyas GOKHAN tarafından 06.02.2018 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağımızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden 2EB24EC3X4 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Bşk.Bor Yolu Üzeri Merkez Yerleşke NİĞDE
Telefon : (0388) 225 2707 Faks : (0388) 225 2701 www.oidb@ohu.edu.tr

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61900286-605.01-E.2124438
Konu: Araştırma İzni

31/01/2018

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

- İlgi :a) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 04.01.2018 tarih ve 25 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Adem ÖZTÜRK, Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında "Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" konulu tez çalışmasını Niğde İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ek listede belirtilen merkez ortaokullarda yapması ile ilgili Valilik Makamının 29.01.2018 tarih ve 1988727 sayılı onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Adnan TÜRKDAMAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Eki :
I-Valilik Onayı (1 Sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr. İlyas GOKHAN tarafından 06.02.2018 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağınızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden 2EB24EC3X4 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Yükarı Kayabaşı Mh. Dışarı Cami Sok. 51200/NİĞDE
Elektronik Ağ: www.nigde.meb.gov.tr
e-posta: arzte51@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.KAYA V.H.K.İ
Tel: (0 388) 232 32 72 - 142
Faks: (0 388) 232 32 74

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorgun.meb.gov.tr/afresider> ba90-54e2-3ee0-bcd8-a9ff kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61900286-605.01-E.1988727
Konu : Araştırma İzni

29/01/2018

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinin 04.01.2018 tarih ve E.25 sayılı yazıları.

İlgi (a) yönerge doğrultusunda ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinin ilgi (b) yazısı gereği Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Adem ÖZTÜRK, Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında Niğde İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ek listede belirtilen Merkez Ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik "**Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri**" konulu tez çalışması yapması Müdürlüğümüzce uygun mütalâa edilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Halil İbrahim YAŞAR
İl Millî Eğitim Müdürü

O L U R
29/01/2018

Adnan TÜRKDAMAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Yukarı Kayabaşı Mh. Dışarı Cami Sok. 51200/NİĞDE
Elektronik Ağ: www.nigde.meb.gov.tr
e-posta: irtge51@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.ÇELEBİ Bilgisayar İşletmeni
Tel: (0 388) 232 32 72 - 142
Faks: (0 388) 232 32 74

Bu evrak güvenli elektronik ortamda imzalanmıştır. İhtiyaç duyulacak bilgileri meb.gov.tr adresinden 4295-4466-3996-8517-6584 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Görüşme Formu

Araştırma Sorusu:

Okul dışı öğrenmeye ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

Tez Çalışması Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Okul:

Tarih ve Saat:

Görüşmeci:

GİRİŞ

Merhaba ben Adem ÖZTÜRK Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisiyim. Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine yönelik araştırma yapıyoruz ve sizinle okul dışı öğrenme ile ilgili olarak görüşmek istiyoruz. Bu görüşmede amacımız, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarmaktır. Öğretmenlerle görüşme yapıyoruz, çünkü öğretmenleri bu konu hakkında bilgi sahibi olan bireyler olarak görüyoruz. Bu çalışmada ortaya çıkacak sonuçların, Türkiye'deki sosyal bilgiler dersinin işleyişi ve öğretiminin verimli olması açısından katkı sağlayacağını ümit ediyoruz. Bu nedenle sizin, okul dışı öğrenmeyle ilgili görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz.

- ✓ Bana görüşme sürecinde söylediklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
- ✓ Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce veya sormak istediğiniz soru var mı?
- ✓ Görüşmeyi izin verirseniz yazılı olarak kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mıdır?
- ✓ İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

- 1.) Okul dışı öğrenme sizin için ne anlam ifade etmektedir?
- 2.) Okul dışı öğrenme ve informal öğrenmenin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 3.) Sosyal bilgiler dersinin genel amaçları ve kazanımlarının gerçekleştirilmesi açısından okul dışı öğrenme arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
Alternatif soru.) Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmeye neden ihtiyaç duyulmaktadır?

- 4.) Sosyal Bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları neler olabilir? Bu çerçevede hangi etkinliklere yer verilebilir?

Alternatif soru.) Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamları olarak nereleri kullanıyorsunuz?

- 5.) Sosyal Bilgilerde okul dışı öğrenmelerin öğretimde verimlilik açısından önemi nelerdir?

Alternatif soru.) Okul dışı öğrenme öğretim yöntem ve teknikleri ilkeleri doğrultusunda eğitim-öğretimi ne düzeyde etkilemektedir?

- 6.) Okul dışı bir etkinliğin amacına ulaşp ulaşmadığını belirlemek için nasıl bir yol izlemektesiniz? (Değerlendirme kriterleriniz neler olabilir?)

- 7.) Okul dışı öğrenmenin öğrencinin öğrendiklerini gerçek yaşama transferi sağlanması için etkili midir?

Alternatif soru.) Değişen ve farklılaşan dünyaya uyum sağlama ve toplumsallaşma açısından okul dışı öğrenme Sosyal bilgiler öğretimindeki yeri ve önemi ne olabilir?

- 8.) Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisi nasıl ele alınabilir?

Alternatif soru.) Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenmeyi yapılandırma ve yaratıcı düşüncüyü geliştirme açısından okul dışı öğrenmenin faydaları neler olabilir?

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Adem ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Tarihi : Altunhisar, 1994
Medeni Hali : Bekâr
İletişim Bilgileri : ozturkadem079@gmail. com
0536 737 28 66 (GSM)

EĞİTİM BİLGİLERİ

2008-2012 Niğde Altunhisar 75. Yıl Anadolu Lisesi
2012-2013 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
2013-2016 Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
2016-2019 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal
Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
2018-? Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim
Fakültesi Özel Eğitim Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

YAYINLARI

Bildiriler

ÖZTÜRK, A. (2017). *Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmeye ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri*. VI. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu. 4-6 Mayıs 2017. Sözlü Bildiri. Anadolu Üniversitesi/Eskişehir.

